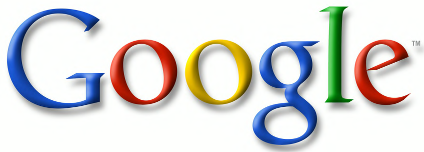

UC-NRLF
B 3 927 462

[redacted]

FORORD.

UDGIVET AF

J. L. HEIBERG.

Til Grund for Texten er lagt Originaludgaven. Den er sammenlignet med Manuskriptet (Universitetsbiblioteket, S. K.'s Papirer, Pakke 14).

FORORD.

MORSKABSLÆSNING FOR ENKELTE STÆNDER
EFTER TID OG LEILIGHED

AF

NICOLAUS NOTABENE.

KJØBENHAVN, 1844.

FAAES HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER C. A. REITZEL.

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

Forord.

Det er en Erfaring, der ofte har bekræftet sig, at man ved en Ubetydelighed, en Smaating, en hensynsløs Yttring, et ubevogtet Udbrud, en tilfældig Mine, en uvilkaarlig Gestus har faaet Leilighed til at stjæle sig ind i et Menneske og opdage, hvad der havde unddraget sig den omhyggeligere Iagttagelse. For at imidlertid denne ubetydelige Bemærkning ikke skal vanarte og blive sig selv vigtig, forsager jeg øieblikkeligen at forfølge den videre, og haster mit Forehavende nærmere. En Fortale er i Forhold til en Bog en Ubetydelighed; og dog skulde man ikke ved et omhyggeligere, sammenlignende Studium af Fortaler for godt Kjøb kjøbe Iagttagelsens Beleilighed! Der er i Videnskaben gjort saare Meget for at ordne Literaturen og anvise hver enkelt Forfatters Skrift sin Plads i Samtiden, og Samtidens i Slægtens; men Ingen tænker paa, hvad der var at vinde, hvis man kunde afrette en eller anden Literatus til blot at læse Fortaler, men gjøre det saa fuldstændigt, at han begyndte fra de tidligste Tider og foer fort gjennem alle Aarhundreder indtil vore Dage. Fortalerne bære Præget af det Tilfældige ligesom Dialekter, Idiomer, Provincialismer; de ere i en ganske anden Forstand end Skrifterne underkastede Modens Herredømme, de vexle ligesom Klædedragterne. Snart ere de lange, snart korte, snart dristige, snart blysomme, snart stive, snart skjødesløse, snart bekymrede næsten angrende, snart selvtillidsfulde næsten fripostige, snart ikke ganske uden Øie for Bogens Svagheder, snart slagne med Blindhed, snart anerkjendende disse bedre end nogen Anden; snart var Forordet Produktionens Fordraaber, snart en Eftersmag af den. Og alt dette er rent ceremonielt; selv en Forfatter, der i

sit Skrift trodser Tiden, lemper sig dog i det Ubetydelige efter Skik og Brug ɔ: i Forordet, og forsøges derved i mangen for Iagttageren høist snurrig Collision om: hvorvidt og hvorledes. Jo mere jeg tænker derover, jo rigere et Udbytte synes mig et saadant Studium at love. Man tænke blot Modsætningen: den græske Naivetet, der vilde afgive et ypperligt Grundlag for Fremstillingen af Resultaterne. Dog jeg standser denne Tankes Flugt, der formodentlig blot vilde føre mig paa Vildspor, da jeg mangler Apparat.

I den nyere Videnskab har Forordet faaet sit Banesaar. Fra dens Standpunkt seet kommer den ældre Forfatter let til at gjøre en bedrøvelig Skikkelse, som man ikke veed om man skal lee eller græde over, fordi hans Ubehjælpelighed i at komme til Sagen gjør ham comisk, og hans Naivetet, som var der Nogen, der brød sig om ham, gjør ham rørende. Nuomstunder kan en saadan Situation ikke gjentage sig; thi naar man begynder Bogen med Sagen og Systemet med Intet, saa skjønnes der ikke at blive noget tilovers at sige i en Fortale. Denne Tingenes Orden har givet Anledning til, at jeg er bleven opmærksom paa, at Forord er en ganske egen Art af literair Frembringelse, og da den puffes ud, er det paa den høie Tid at den emanciperer sig, ligesom alt Andet. Paa den Maade kan det endnu blive godt. Det Incommensurable, som man i ældre Tid nedlagde i Forordet til en Bog, kan nu finde sin Plads i et Forord, der ikke er Forord til nogen Bog. Saaledes troer jeg, at Striden er bilagt til gjensidig Contentement og Fornøielse; kan Forordet og Bogen ikke spændes med hinanden, saa lad den Ene give den Anden Skilsmissebrev.

Den nyeste videnskabelige Methode har gjort mig opmærksom paa, at det maatte komme til et Brud; min Fortjeneste bliver det, at gjøre Alvor af det med Brudet; her nu blot et Phænomen, der tyder hen paa den dybere Grund. Enhver æsthetisk udviklet Forfatter har vist havt Øieblikke, hvori det ikke vilde lyste ham at skrive en Bog, men hvor han ret gad skrive et Forord til en Bog, ligegyldig om den var af ham selv eller af en Anden. Dette tyder paa, at Forordet er væsentlig forskjelligt fra Bogen, og at det at skrive et Forord er noget ganske Andet end at skrive en Bog; thi i modsat Fald vilde Trangen enten kun yttre sig, naar man havde skrevet en Bog, eller naar man tænkte sig at ville skrive den, saaledes som man overfladeligen tænker sig det, og derfor opkaster det Spørgsmaal, om man skal skrive Forordet først eller sidst. Saa-

---

Systemet med Intet] som den Hegelske Philosophi.

snart man imidlertid er i et af disse Tilfælde, saa har man enten havt en Sag, eller tænker sig at have den. Men naar man nu ogsaa uden dette kan være i Lysten efter at skrive et Forord, saa indsees let, at dette ikke maa handle om en Sag, thi i saa Fald bliver Forordet selv en Bog, og Spørgsmaalet om Forordet og Bogen skubbet tilbage. Forordet som saadant, det emanciperede Forord, maa da ingen Sag have at afhandle, men handle om Intet, og forsaavidt det synes at behandle Noget og handle om Noget, maa dette dog være en Tilsyneladelse og en fingeret Bevægelse.

Hermed er Forordet bestemmet reent lyrisk og bestemmet efter sit Begreb, medens Forordet i vulgair og traditionel Forstand er en Ceremonie efter Tid og Sæd. Et Forord er Stemning. At skrive et Forord er ligesom at hvæsse Leen, ligesom at stemme Guitaren, ligesom at snakke med et Barn, ligesom at spytte ud af Vinduet. Man veed ikke, hvorledes det gaaer til, Lysten kommer paa Een, Lysten efter eventyrligen at zittre i Produktivitetens Stemning, Lysten efter at skrive et Forord, Lysten efter disse *leves sub noctem susurri.* At skrive et Forord er ligesom at ringe paa en Mands Dør for at gjække ham; ligesom at gaae en ung Piges Vindue forbi og see paa Brostenene, det er ligesom at slaae med sin Stok i Luften efter Vinden, ligesom at svinge med Hatten, uagtet man Ingen hilser. At skrive et Forord er ligesom at have gjort Noget, der berettiger til at fordre en vis Opmærksomhed; ligesom at have Noget paa Samvittigheden, der frister Fortroligheden; ligesom at inclinere i Dandsen, skjøndt man ikke bevæger sig, ligesom at lægge den venstre Schenkel flad an, stramme Tømmen til Høire, høre Gangeren sige: Pst, og selv blæse hele Verden et Stykke, det er ligesom at være med uden at have den mindste Gene af, at man er med, ligesom at staae paa Valdbybakke og see efter Vildgæssene. At skrive et Forord er ligesom at være ankommen med Dagvognen til den første Station, holde i det mørke Skuur, anende, hvad der skal vise sig, see Porten og dermed Himlen aabnet, skue for sig Landeveien, der bestandigen har mere foran sig, øine Skovens forventende Hemmelighed, Fodstiens forføreriske Forsvinden; høre Posthornets Lyd og Echos vinkende Indbydelse, høre Kudskens vældige Smeld, og Skovens forvirrede Gjentagelse, og de Reisendes muntre Samtaler. At skrive et Forord

---

leves sub noctem susurri] sagte Hvisken, naar Natten falder paa (om et Stævnemøde, Horats, Oder I 9, 19, hvor der dog staar *lenes,* ikke *leves*). Sml. Efterl. Pap. 1833—43 S. 218.

er ligesom at være ankommen, at staae i den hyggelige Stue, hilse paa Længselens forønskede Skikkelse, sidde i Lænestolen, stoppe Piben, tænde den — og have saa uendeligt Meget at tale med hinanden om. At skrive et Forord er ligesom at mærke paa sig selv, at man er ifærd med at blive forelsket, Sjelen sødt uroliget, Gaaden opgiven, enhver Hændelse et Vink om Forklaringen. At skrive et Forord er ligesom at bøie Grenen tilside i Jasminhytten og see hende, der sidder i Løn: min Kjerlighed. Saaledes o! saaledes er det at skrive Forord; og hvorledes er Den, der skriver det? Han gaaer ud og ind mellem Menneskene som en Gjæk i Vinteren og en Nar om Sommeren, han er god Dag og Farvel i een Person, altid glad og sorgløs, fornøiet med sig, ret en letsindig Døgenicht, ja en umoralsk Person, thi han gaaer ikke paa Børsen for at skrabe Penge sammen, men gaaer kun derigjennem; han taler ikke paa Generalforsamlinger, fordi Luften er for indespærret; han udbringer ikke Skaaler i noget Samfund, fordi man skal gjøre Anmeldelse flere Dage iforveien; han render ikke Ærender for Systemet; han afbetaler ikke Statsgjelden, ja han bliver end ikke alvorlig derover; han gaaer gjennem Livet som en Skomagerdreng gaaer fløitende gjennem Gaden, selv om Den, der skal bruge Støvlerne, staaer og venter, saa maa han vente, saa længe der er en eneste Glidebane tilbage, eller det mindste Seeværdige at opdage. Saaledes, ja saaledes er Den, der skriver Forord.

See alt Dette kan nu Enhver tænke over, som han vil, ligesom det falder ham ind og naar det falder ham ind. Med mig er det en anden Sag, thi mig binder et Løfte og en Forpligtelse til ene og alene at beskæftige mig med denne Art af Produktivitet. Hvorledes det hænger sammen hermed, skal jeg strax fortælle Læseren; thi det er netop her paa rette Sted, og ligesom Bagvadskelse i et Kaffeselskab, Noget, der hører ret egentligen hjemme i et Forord.

Skjøndt nemlig lykkelig gift som Faa, og maaskee ogsaa taknemmelig for min Lykke som Faa, er jeg dog i mit Ægteskab stødt paa Vanskeligheder, hvis Opdagelse skyldes min Kone, thi jeg anede Intet. Der var hengaaet nogle Maaneder efter Brylluppet, jeg var efterhaanden bleven nogenlunde indøvet i det ægteskabelige Samlivs Methode, da vaagnede lidt efter lidt igjen en Lyst hos mig, som jeg altid har næret, og som jeg i al Troskyldighed meente, at turde hengive mig til: Beskæftigelsen med et eller andet

---

Systemet] Hegels.

literairt Arbeide. Gjenstanden var valgt, hvad jeg selv eiede af Bøger i denne Retning fremlagt, enkelte Værker laante fra det kongelige Bibliothek, mine Excerpter ordnede for Overskuelsen, min Pen saa at sige dyppet. Neppe har imidlertid min Kone fattet en Mistanke om, at noget Saadant var i Gjære, før hun omhyggeligen iagttog mine Bevægelser. Leilighedsviis lod hun falde et forblommet Ord, anbragte en dunkel Hentydning til, at min Travlhed paa Studerekamret, min længere Forbliven der, mit literaire Hovedbrud ikke var ganske efter hendes Hoved. Jeg holdt imidlertid Ørene stive, lod som jeg ikke forstod hende, hvad jeg i Begyndelsen virkeligen heller ikke gjorde; da overrumpler hun mig en Dag og afnøder mig den officielle Tilstaaelse, at jeg var ifærd med at ville være Forfatter. Havde hendes Adfærd hidindtil mere været en Recognosceren, saa concentrerede hun sig nu bestemtere og bestemtere, indtil hun endeligen erklærede aabenbar Krig, *et quidem* saa aabenbar, at hun havde i Sinde at confiskere Alt, hvad jeg skrev, for at benytte det paa en bedre Maade som Underlag under hendes Broderie, til Krøller o. s. v. En Forfatters Stilling kan neppe være mere fortvivlet end min; thi selv Den, der staaer under speciel Censur, kan dog haabe, at faae sit Arbeide bragt dertil, at det »maa trykkes;« men min Frembringelse qvæles bestandig i Fødselen. Ogsaa paa en anden Maade blev det mig tydeligere og tydeligere, hvor fortvivlet min Stilling var; thi neppe havde jeg opdaget, at jeg var bleven Gjenstand for en Presseforfølgelse, førend, som naturligt er, det blev mig klart, hvad tidligere aldeles ikke var faldet mig ind, at det vilde være til ubodelig Skade for Menneskeheden, om mine Skrifter ikke kom for Dagen. Hvad er nu herved at gjøre? Jeg har ikke som en censureret Forfatter Regres til Cancelliet, Stænderforsamlingen, det høistærede Publikum, eller til en Efterverdens Ihukommelse, jeg lever og døer, staaer og falder med min Kone. Nu er jeg vel af mine Samtidige anseet for en god og meget øvet Disputator, der nok kan plaidere min Sag, men denne Dygtighed kommer mig kun her lidet til Baade, thi om jeg end kan disputere med Fanden selv, med min Kone kan jeg ikke disputere. Hun har nemlig kun een Syllogisme, eller rettere ikke engang een. Hvad lærde Folk kalde Sophisterie, det kalder hun, der ikke befatter sig med at være lærd, Drillerie. Fremgangsmaaden er nu ganske simpel, at sige for Den, der veed

---

et quidem] og det. »maa trykkes«] den officielle Form for Censors Tilladelse til en Bogs Udgivelse.

at gaae rigtigt frem. Hver Gang jeg siger Noget, som ikke behager hende, hvad enten det er i Syllogismens Form eller ikke, en lang Tale eller en kort Bemærkning, Formen er ligegyldig, men naar det Udsagte ikke behager hende, da seer hun paa mig med en Mine, der paa engang er elskværdig, indtagende, godmodig, fortryllende, men ogsaa triumpherende, tilintetgjørende og siger: det er bare Drillerie. Følgen heraf er, at al min Færdighed i at disputere bliver en Luxus-Artikel, der slet ikke spørges i mit huslige Liv. Kan jeg, den øvede Dialektiker, nogenlunde repræsentere Rettens Gang, der, efter Digterens Ord, er saare lang, saa er min Kone ligesom det kongelige danske Cancellie kurz und bündig, kun er hun deri forskjellig fra hiint høie Collegium, at hun er meget elskværdig; thi det er netop denne Elskværdighed, der hjemler hende en Myndighed, som hun hvert Øieblik veed at hævde paa en fortryllende Maade.

Saaledes staaer Sagen. Jeg er aldrig kommen længere end til en Indlednings-Paragraph. Da denne var af almindelig Natur og i mine Tanker saa lykkelig affattet, at den vilde more hende, hvis jeg ikke var Forfatteren, faldt det mig ind, om jeg ikke skulde kunne vinde hende for Sagen ved at læse den for hende. Jeg var forberedt paa, at hun vilde afvise mit Andragende, og benytte sig af den Fordeel, »at det vel nu endog skulde komme saa vidt, at jeg ikke blot gav mig af med at skrive, men hun skulde forpligtes til at høre Forelæsninger.« Ingenlunde. Hun tog saa venligt mod mit Forslag som muligt, hun hørte, hun loe, hun beundrede. Jeg troede Alt vundet. Hun traadte hen til Bordet, ved hvilket jeg sad, lagde fortroligen sin Arm om min Hals, bad mig, endnu engang at forelæse en Passus. Jeg begynder at læse, holder Manuscriptet saa høit op, at hun med Øiet kunde følge mig. Ypperligt. Jeg er ude af mig selv, men endnu ikke ganske ude af hiin Passus, da Manuscriptet pludselig staaer i lys Lue. Uden at jeg bemærkede det, havde hun skudt det ene Lys ind under Manuscriptet. Ilden havde Overmagten, der var Intet at redde, min Indlednings-Paragraph gik i Luerne — under almindelig Jubel, thi min Kone jublede for os Begge; som et overgivent Barn klappede hun i Hænderne, og derpaa kastede hun sig om min Hals med en Lidenskab, som havde jeg været adskilt fra hende, ja tabt for

---

der slet ikke spørges ɔ: ikke er efterspurgt. Digterens Ord] Baggesen, Kallundborgs Krønike (Danske Værker, 1845, I S. 191): »Thi saare lang er Rettens Vei«.

hende. Jeg kunde ikke faae et Ord indført. Hun bad mig om Tilgivelse, at hun saaledes havde kæmpet for sin Kjerlighed, bad med en Bevægethed, der næsten bragte mig selv til at troe, at jeg havde været ifærd med at blive den forlorne Ægtemand. Hun forklarede, at hun ikke kunde udholde, at jeg saaledes forandredes. »Din Tanke, sagde hun, tilhører mig, den maa tilhøre mig; Din Opmærksomhed er mit daglige Brød, Dit Bifald, Dit Smiil, Din Spøg er mit Liv, min Begeistring; tilstaae mig den, o! negt mig ikke, hvad der tilkommer mig med Rette; for min Skyld, for min Glædes Skyld, at jeg med Glæde maa kunne gjøre, hvad der er min eneste Glæde, at tænke paa Dig, og finde al min Tilfredsstillelse i at kunne Dag ud og Dag ind vedblive at beile til Dig, som Du engang beilede til mig.«

Hvad berettiger nu en Kone til saadan Adfærd, en Kone, der ikke blot er elskværdig i alle Deres Øine, som kjende hende, men fremfor Alt elskelig i mine Øine, liflig saa lang Dagen er. Hendes Betragtning er *in contento* følgende: en Ægtemand, der er Forfatter, er ikke stort bedre end en Ægtemand, der hver Aften gaaer i Klubben, ja endogsaa værre; thi Den, der gaaer i Klubben, han maa dog selv tilstaae, at det er et Brud, men det at være Forfatter er en fornem Utroskab, der ikke kan vække Fortrydelse, om Følgerne end ere værre. Den, der gaaer i Klubben, han er dog kun fraværende saa længe han er fraværende, men en Forfatter — »ja Du veed det formodentlig ikke selv; men der er foregaaet en heel Forandring med Dig. Du spinder Dig ind i Tankefuldhed fra Morgen og til Aften, og især mærker man det ved Middagsbordet. Der sidder Du og seer hen for Dig som en Geist eller som Keiser Nebucadnezar, der læser den usynlige Skrift. Naar jeg da selv har tilberedet Kaffen til Dig, har sat den paa Bakken, kommer glad hen til Dig, staaer foran Dig, neier for Dig — saa, saa er jeg nær ved at tabe Bakken af Forskrækkelse, og fremfor Alt, saa har jeg tabt min Munterhed og min Glæde og kan ikke neie for Dig.«

Som nu min Kone ved enhver Leilighed veed at faa anbragt sit catoniske *præterea censeo,* om hun end ikke gjør det saa kjedeligt som Cato, saa maa ogsaa Alt tjene hende til Argument. Hendes Argumentation er ligesom en Naturbesværgelse. Hvis det hændte

---

in contento efter sit Hovedindhold, i Uddrag. Keiser Nebucadnezar, der læser den usynlige Skrift] (bevidst) Sammenblanding af Nebucadnezars Drøm (Daniels Bog 4, 5) og Beltsazars Syn (smst. 5, 5—6). catoniske *praeterea censeo]* den ældre Cato endte en Tid lang alle sine Taler i Senatet med: »desforuden stemmer jeg for« (at Carthago bør ødelægges).

mig ved en Disputats, at Modparten fremkom med lignende Argumenter, da vilde jeg formodentligen vende ham Ryggen, og sige om ham, hvad Magisteren siger hos Holberg: en Ignorant, der ikke veed at distinguere mellem *ubi prædicamentale* og *ubi transcendentale*. Med min Kone er det en anden Sag, hendes Argumentation gaaer frisk væk fra Haanden — og til Hjertet, hvorfra den da egentligen kommer. Hun har i denne Henseende lært mig at forstaae, hvorledes en Katholik kan opbygges ved en latinsk Gudstjeneste; thi hendes Argumentation er, betragtet som saadan, hvad Latin er for Den, der ikke forstaaer det, og dog opbygger hun altid, bevæger og rører mig.

»At være Forfatter, naar man er Ægtemand, siger hun, er aabenbar Utroskab, lige tvertimod hvad Præsten sagde; thi dette er Ægteskabets Gyldighed, at Manden holder hart ved sin Hustrue og saa ikke videre.« Svarer jeg dertil, at hun nok ikke har hørt rigtigt efter, hvad Præsten sagde, at man næsten skulde troe, hun var saa forsømt, at hun maatte gaae om igjen til Præsten; at Ægteskabet er en særlig Pligt, ja en »besynderlig« Pligt, samt at alle Pligter kunne inddeles i de almindelige og de besynderlige, og ere Pligter mod Gud, os selv og mod Næsten, saa kommer hun slet ikke i Forlegenhed. Det Hele bliver erklæret for Drillerie, og »forøvrigt har hun ikke glemt hvad der staaer i Lærebogen om Ægteskabet, at det er Mandens Pligt i Særdeleshed.« Forgjeves søger jeg at oplyse, at hun er i en sproglig Vildfarelse, at hun construerer hine Ord ulogisk, ugrammatikalsk, mod alle Fortolknings-Principer, da der paa hiint Sted kun tales om Mandens Pligter i Særdeleshed med Hensyn til Ægteskabet, ligesom i den næste Paragraph om Konens i Særdeleshed. Forgjeves. Hun hen-

---

Holberg] Jacob von Thyboe 3. Akt 5. Scene, hvor der dog ikke staar nøjagtigt som anført. *ubi prædicamentale* og *ubi transcendentale*] Kategorien »Hvor« brugt om Væren paa et bestemt Sted og overført paa det tomme Rum eller tænkte Steder udenfor Verden. Udtrykkene er hentede fra Lærebøgerne i formel Logik, se f. Ex. Noldii Logica recognita, Hafniae 1666, S. 103 og sammes Leges distinguendi, Franequerae 1657, S. 146 ff. tvertimod hvad Præsten sagde] i Forordnet Alter-Bog for Danmark, 1830 S. 263 foreskrives, »naar Prædike-Tieneste holdes ved Brudevielse paa Søgne Dage«, Anførelsen af Matthæus 19, 3–7: derfor skal et Menneske forlade Fader og Moder og blive fast hos sin Hustru osv.

en »besynderlig« Pligt osv.] i Balles Lærebog 6. Kap. behandles a) Pligterne imod Gud, b) imod os selv, c) imod Næsten; derefter hedder det under d): Foruden de almindelige Pligter . . . . gives der ogsaa nogle besynderlige Pligter. Første Afsnit af disse handler om »Mand og Hustru«, og § 2 begynder: Manden bør i Særdeleshed elske sin Hustrue, § 3: Hustruen bør i Særdeleshed elske sin Mand osv.

holder sig til sit Foregaaende, »at det at være Forfatter, naar man er Ægtemand, er den værste Art af Utroskab.« Nu er det endog bleven den »værste« Utroskab. Vil jeg da bringe hende i Erindring, at Manden ifølge alle guddommelige og menneskelige Love er den Herskende, at min Ansættelse i Livet i andet Fald bliver saare ringe, da jeg kun bliver et *encliticon* til hende, hvilket dog er at fordre for meget, saa bebreider hun mig min Ubillighed, »da jeg godt veed, at hun Intet fordrer, at hendes eneste Begjering er i Forhold til mig at være slet Intet.« Protesterer jeg herimod, fordi, naar jeg endelig kun skal være et *encliticon*, det bliver mig af Vigtighed, at hun bliver saa meget som muligt, at jeg ikke skal blive endnu mindre ved at være *encliticon* til Intet, saa seer hun paa mig og siger: bare Drillerie.

Consequent er min Kone, fix i sin Idee. Jeg har søgt at smigre hende, at det dog var fornøieligt, at see mit, vort Navn berømmet; at hun er Musen, der begeistrer mig. Hun vil Intet høre. Det Første anseer hun for den største Ulykke og min fuldkomne Fortabelse, da hun af sit ganske Hjerte vilde ønske, at en eftertrykkelig Critik viste mig hjem igjen. Det Sidste troer hun ikke, ønsker det endnu mindre, og beder af sin ganske Sjel Gud at forbyde, at hun saaledes selv skulde forskylde Tabet af sin ægteskabelige Lykke. Hun er utilgængelig, og *summa summarum*, »naar Alt er hørt,« bliver denne: »enten, siger hun, en ret Ægtemand — eller ogsaa . . . . . ja saa er Resten ligegyldig.«

Medens nu Læseren vel ligesom jeg vil finde hendes Argumentation noget svag, og at hun aldeles overseer alle de egentligen omqvæstionerede Problemer, Grændsestridighederne nemlig mellem det Ægteskabelige og det Individuelle, hvilke kunne give et ligesaa dybsindigt som skarpsindigt Hoved nok at bestille, saa har hun endnu et Argument *in subsidio*, hvilket Læseren maaskee vil give mere Vægt. Efterat vi en Dag havde gjennemkæmpet vort Mellemværende, og Striden, som sædvanligen, forklaret sig i en *redintegratio amoris*, tog hun mig tilsidst fortroligen under Armen, saae saa indsmigrende paa mig som muligt og sagde: »Kjære! jeg har ikke villet sige Dig det ganske uforbeholdent, fordi jeg haabede paa anden Maade at faae Dig til at afstaae fra Dit Forehavende,

---

encliticon] et Ord, der slutter sig saa nøje til det foregaaende Ord, at det mister sin selvstændige Betoning. »naar Alt er hørt«] Prædikerens Bog 12, 13: Enden paa Sagen (= summa summarum), naar Alting er hørt. *in subsidio* i Reserve. *redintegratio amoris* Kjærligheds Fornyelse (»Elskendes Trætter er Kjærligheds Fornyelse«, Terents' Andria 555, hvor der staar *amoris integratio).*

og haabede at kunne spare Dig for en Krænkelse, men da det ikke skal lykkes, saa vil jeg sige Dig det med al den Oprigtighed, Du kan fordre af Din Kone: jeg troer ikke, Du duer til at være Forfatter — men derimod, ja lee nu kun lidt ad mig, men derimod har Du Genie og Talent og overordentlig Begavelse til at blive min Mand saaledes, at jeg uafbrudt vilde beundre Dig, medens jeg selv glad følte min egen Ringhed og kun lod min Kjerlighed fremkomme for Dig med Taksigelse.« Argumentet indlod hun sig imidlertid ikke paa nærmere at udføre. Saasnart jeg her vilde indlade mig paa et om, hvorvidt, og hvorledes, da havde hun en anden Forklaring, »at det engang vilde fortryde mig, at have været hende utro ved at blive Forfatter, og da vilde jeg ikke due til at slaae Fortrydelsen hen, men lide dens Bitterhed.«

Og hvad blev saa Enden paa denne Strid; hvo seirede, min *hostis domesticus* eller Forfatteren? Det er vel ikke vanskeligt at gjette, om det end bliver Læseren et Øieblik vanskeligt, da han jo læser dette, og altsaa seer, at jeg blev Forfatter. Enden blev, at jeg lovede ikke at ville være Forfatter. Men som man ved lærde Disputatser, naar Autor har afvæbnet alle Eens Indvendinger, tilsidst fremkommer med en eller anden linguistisk Ubetydelighed for dog at faae Ret i Noget, og Autor høfligen giver Een Ret, for dog at give Een Ret i Noget, saaledes forbeholdt jeg mig Tilladelse til at turde skrive »Forord.« Jeg beraabte mig i denne Henseende paa Analogier, at Mænd, der havde lovet deres Koner aldrig at snuse Tobak mere, havde som Vederlag faaet Lov til at have saa mange Tobaksdaaser, som de vilde. Hun tog mod Forslaget, maaskee i den Mening, at man ikke kunde skrive et Forord uden at skrive en Bog, hvilket jeg jo ikke tør; med mindre man er en berømt Forfatter, der efter Anmodning skriver et saadant, hvilket jo umuligen kunde blive mit Tilfælde.

Dette angaaende mit Løfte og min Forpligtelse. Det Lidet eller de Smaating, som jeg herved udgiver, har jeg kunnet skrive *salva conscientia*. Dog har jeg gjort det min Kone uafvidende, idet jeg har benyttet et Ophold paa Landet dertil. Min Bøn til Kritiken er, at den vil fare lempelig frem med mig; thi sæt den fandt, at det var som min Kone sagde, at jeg ikke duede til at være Forfatter; sæt den ubarmhjertigen gjennemheglede mig, sæt min

---

fremkomme for Dig med Taksigelse] sml. 1. Thessalon. 5, 18: Frembærer Taksigelse i alle Ting. *hostis domesticus* Fjende i ens eget Hus. *salva conscientia* med frelst Samvittighed.

Kone fik det at vide, saa vilde jeg nok forgjeves søge Opmuntring og Trøst hos mit Livs Ledsagerinde. Formodentlig vilde hun juble af Glæde over, at faae sin Krig frem, og over, at jeg saaledes var bleven tagen i Skole, finde sin Tro paa den retfærdige Styrelse bekræftet, sin Idee bestyrket, at det at være Forfatter, naar man er Ægtemand, er den værste Utroskab.

I.

Hvad det dog er for en Lyst
dette er en daarlig og sværmerisk 1
dent høres og aldrig har Tidens Ste
len under Arbeidet, at Hjertets Bank
indre Menneskes Rødmen og Blegnen
og Finden skulde være det Skjønnest
lige, det Belønnende — og Bogens I
efter. Hvad det er for en Lyst at h
skylder en uforklarlig indre Trang
uvidende om, hvorvidt den passer in
beskæmmet som en syndig Forelske
Bog, der er Frugten af et Fornuftgift
Publikum, skreven som Forlæggeren
fordrer det, en Bog, hvis Tilblivelse
timelig Tillysning, en Bog, for hve
Goldamme i Beredskab, en Bog, der
til Gavn for Alle: for Forfatteren, Fo
binderen, Anmelderen, Læseren

Naar

Naar man vil udgive en Bog, da forvisser man sig dernæst om, at man vil gavne. Til den Ende spørger man en Forlægger, eller et philosophisk Hoved eller sin Barber eller en Forbigaaende om, hvad det er Tiden fordrer. I Mangel deraf hitter man selv paa Noget, hvorom man ikke glemmer at sige, at det er Det, som Tiden fordrer. Der er nemlig ikke givet Enhver Sjelsstyrke til at forstaae Tidens Fordring, saa meget mindre som det kan synes den Tvivlsomme, at Tidens Fordring er mangfoldig, og at Tiden, skjøndt een, har ligesom Maren Amme flere Røster.

See alt Dette haver jeg gjort, og derfor overrækker jeg glad min i enhver Henseende særdeles elegante og nitide Nytaarsgave til et høistæret Publikum. Jeg har Intet forsømt for at turde smigre mig med, at den vil komme Læseverdenen og fornemlig enhver Familie, der festligholder Jule- og Nytaarsaften, beleilig, da den i alle Maader vil kunne tjene som en smagfuld Præsent, der endog vil kunne anbringes paa Juletræet selv ved Hjælp af en Silkesløife, der er anbragt i det forgyldte Futteral.

Dog, det er sandt, nær havde jeg glemt Noget. Saaledes gaaer det, stundom endnu værre, saa man glemmer det Allervigtigste. Det er i den literaire Verden Skik og Brug at aflægge et helligt Løfte. Cerimonien er mindre bestemt. I Oldtiden svor man som bekjendt ved Freirs Galt, Hamlet sværger ved en Ildtang, Jøderne skulle endog have gjort det paa en uanstændig Maade. Dog Cerimonien er ligegyldig; Løftet er Hovedsagen. Altsaa, jeg sværger: snarest muligt at realisere en i 30 Aar paatænkt Plan, at udgive et logisk System, snarest muligt at indfrie mit for 10 Aar siden givne Løfte om et æsthetisk System, fremdeles lover jeg et ethisk og dogmatisk System, og endeligen Systemet. Saasnart dette er udkommet, vil Efterslægten end ikke behøve at lære at skrive, thi der vil Intet videre være at skrive, men kun at læse — Systemet.

Maren Amme] Holberg, Barselstuen 3. Akt 5. Scene (om Ammen Sire: hun kan giøre sig to Røster paa eengang). Hamlet] 3. Akt 1. Scene: bey diesen beyden Diebeszangen (Schlegels Overs.). Jøderne] 1. Mosebog 24, 9: da lagde Svenden sin Haand under Abrahams sin Herres Lænd og tilsvor ham om denne Sag. en i 30 Aar paatænkt Plan osv.] Heibergs Perseus, Nr. 2 (1838) begynder med »det første Bidrag til Udførelsen af en længe næret Plan«, de første 23 Paragrapher af »Det logiske System« med det »Formaal, ved nærværende Fremstilling og dens Fortsættelse at bane Veien for den Æsthetik, som det længe har været hans Ønske at levere«. Sml. Efterl. Pap. 1844—46 S. 50 f.

II.

At være Forfatter i Danmark er noget nær ligesaa generende som at skulle leve paa en Præsenteer-Bakke, især er det seipinende for en lyrisk Forfatter, der, om han end som Menneske er lige det Modsatte, dog *qua* Forfatter stedse er lidt folkesky, flygter bort fra alt det Høirøstede ligemeget enten det er Roes eller Dadel og hengiver sig i Eensomhed til det vederqvægende, hyggelige, søde Sværmerie, at der hist og her sidder en Læser i Løn, som gjør Modtagelsen hjertelig, som, reent æsthetisk talt, lukker sin Dør og taler med Forfatteren i Løndom. Vil Nogen finde min første Sætning overdreven, saa vil han dog maaskee have Taalmodighed til at oppebie min næste, at det at være Forfatter i Danmark for en stor Deel er identisk med at være Forfatter i Kjøbenhavn, hvilket noget nær er ligesaa generende som at skulle skjule sig paa en Tallerken. I Kjøbenhavn er Læseverdenens Kræfter concentrerede, uden dog at denne Concentration har Noget at betyde med Hensyn til Styrken, men kun med Hensyn til Støien og Larmen og Spektaklet og den geskjeftige Travlhed i alle udenoms Bestræbelser.

At en Bog udkommer, er da en Begivenhed, der strax sætter Læseverdenen i Bevægelse. I Almindelighed er der en Enkelt, som endogsaa veed det lidt iforveien. En Saadan maa ansees for en Lykkelig. Han styrter ilsommere gjennem Gaderne end hiin Barbeer, der satte Livet til for at være den Første, der bragte Efter-

---

qua i Egenskab af. hiin Barbeer] der tænkes paa den Barber, der efter Plutarch (Om Snakkesalighed 13) først bragte Rygtet om Atheniensernes Nederlag paa Sicilien til Athen og kom i Fortræd derfor, og paa den populaire Fabel om Løberen, der faldt død om, da han havde meldt Sejren ved Marathon.

retningen om Seiren ved Marathon. Hans Skrig vækker mere Sensation end naar Den, der først har bemærket et Blink ude i Søen, raaber høit over det ganske Fiskerleie: Sild! Et saadant Menneske er et Lykkens Barn, lykkeligere end Forfatteren, velkommen over Alt. Ved en Art Forprang oppebærer han noget af den Gunst, der er bestemt for Forfatteren. Udraaberen veed ikke videre Beskeed, veed blot noget Løst om, hvad Bogen hedder, hvorom den handler; men dette er netop det Allerkjæreste ved ham i Læseverdenens Øine, thi et Rygte begeistrer Læseverdenen som Musens Indskydelse Digteren, da det Lige bestandig virker paa det Lige.

Bogen er udkommen. Læseverdenen samles i Synagogen til gjensidig Underholdning. »Har De læst Bogen?« — Nei! endnu ikke, men jeg har hørt, at det skal ikke være stort. »Har De læst Bogen?« Nei! men jeg bladrede lidt i den i Reitzels Boglade, naar jeg blot vidste, hvem Forfatteren er. »Har De læst Bogen?« Nei! men jeg længes efter at see den, og har allerede paa tre Steder faaet Løvte om at laane den. Disse og lignende Themata varieres, medens Støien og Larmen voxer; thi de tomme Tønder rumle mest, og Synagogen har ligesom Kirkeklokken — en Tunge og et tomt Hoved. Vil man gjøre anskueligt for Øiet, hvad her nærmest tilbyder sig for Øret, da seer man Læseverdenens Hob sammenstimlet paa Allarmpladsen. I en fuldkommen Confusion løbe Alle mellem hinanden. Seer man nøiere til, da bemærker man nogle enkelte Skikkelser, der distinguere sig fra Mængden. Paa deres speidende Blik, deres urolige Øiekast, deres langstrakte Halse, deres spidsede Øren, kjender man dem let — det er Recensenterne. Maaskee troer Du, at en Recensent er at betragte som en Politie-Assistent i den gode Smags Tjeneste. Du tager feil. En Recensent er en Medsammensvoren, et værdigt Medlem af U-Maadeholdenheds-Selskabet. Naar han har hørt, hvad han vil, da iler han hjem, og medens endnu den tomme Passiar rumsterer i hans Hoved, skriver han en Anmeldelse.

Fjorten Dage senere samles den synlige Læseverden (thi der er Forskjel som mellem den synlige og usynlige Kirke) igjen i Synagogen. Man begynder, hvor man slap. »Har De læst den fortræffelige Recension?« Nei. »Da maa De læse den. De maa endeligen læse den; den er aldeles som jeg selv kunde have skrevet den.« — »Mærkeligt nok, det Samme som den interessante

---

den synlige og usynlige Kirke] de døbte og de troende.

Recensent siger, var det jeg sagde, blot jeg havde bladret i Bogen inde hos Reitzel.« — »Jeg har endnu ikke læst den, men jeg har hørt fra en Ven paa Landet, der sku er et godt Hoved og Kjender, at Bogen er forfeilet; om der end er ret skjønne Steder deri.« — Hermed hænger det saaledes sammen. Hiin Ven paa Landet har ikke læst Bogen, men faaet et Brev fra en Mand i Hovedstaden, der heller ei har læst Bogen, men læst Anmeldelsen, som igjen var skrevet af en Mand, der ikke havde læst Bogen, men hørt, hvad hiin paalidelige Mand sagde, der havde bladret lidt i den hos Reitzel. *Summa summarum* det er ikke utænkeligt, at en Bog kunde udkomme, vække Sensation, foranledige en Recension, der blev læst, medens Bogen ligesaa godt kunde være uskrevet, eller i det Høieste ligesaa kort affattet som hiint første Ilbuds Efterretning. Naar blot Snakken kan komme i Bevægelse, saa er alt godt. Og skulde den ikke kunne komme i Gang? Det maatte være en besynderlig Bog. Intet er saa galt, at det jo er godt for Nogen, og intet saa godt, at det jo er galt for Nogen.

Ved at agte paa den synlige Læseverdens og de almindelige Recensenters Dom geraader man i den taabeligste Confusion. Jeg vil tillade mig at gjøre Forvirringen anskuelig i en Begivenhed af det daglige Liv. En Kjeldermand vilde leie en Kjelder af mig. Tiltrods for hans bekjendte Retskaffenhed o. s. v. befandtes han dog ikke paa en Verts Guldvægt at være en fuldvægtig Leier. Der blev da Spørgsmaal om Caution. I al Høflighed tillod jeg mig at forraade min Betænkelighed — men han saae smilende paa mig og sagde: »vær De uden Bekymring, jeg er F. g. m. god nok, thi jeg er selv Cautionist for en Kjeldermand i Strandstræde.« Jeg maatte holde mig ved en Stol, thi i samme Øieblik jeg søgte at gjennemtænke hvad han sagde, sortnede det for mine Øine. Saaledes cautionere de almindelige Recensenter for Læseverdenens Dom, og naar man vilde tage Recensenten som den Enkelte, da er han oftest saare langt fra at kunne indestaae for sig selv, medens han maaskee er villig nok til at trøste Den, der bekymret gjør opmærksom paa Vanskeligheden, ligesom hiin Kjeldermand trøstede mig. — Nu! kan det more Kjøbenhavnerne at lege denne Leeg, jeg siger Glück zu, jo galere jo bedre; jeg holder ubeskriveligt meget af Menneskene, især naar de gjøre sig selv latterlige; thi jeg er en Menneskeven, men en endnu større Ven af Latteren. Og det er jo en moersom Spøg, som allerede en af de syv Vise har gjort

---

en af de syv Vise] Anacharsis (Diogenes Laertios I, 103).

opmærksom paa, at det ved Kamplegene er de Kunstforstandige, der stride, og de, som ikke forstaae sig paa Kunst, der bedømme det.

Det Foregaaendes Mening er ingenlunde at bryde Staven over alle subjektive Domme. Spørgsmaalet er kun, hvorledes de fremsættes. Naar en humoristisk Individualitet med al mulig Indolents afsiger en inappellabel Personlighedens og Stemningens Dom, da er han i sin Ret. Hvis en Mand saaledes vilde sige: »jeg har kun slaaet Bogen op paa tre Steder og hver Gang stødte jeg paa det Ord sød, af denne Grund gider jeg ikke læse Bogen.« »Jeg saae kun paa Titelbladet, men der saae jeg, at han staver det Ord Indolents uden t. Dette er mig nok, thi deraf slutter jeg, at Forfatteren er affecteret.« »Idet jeg slog Bogen op, læste jeg disse Ord: man maa tvivle om Alt. Af denne Grund sendte jeg strax Bogen tilbage; thi denne Phrase er mig modbydelig, og ligesom en Uanstændighed, hvilken man blot har at antyde.« Hvis en Mand vilde yttre sig saaledes, saa gjorde han kun sin Individualitet i al dens Tilfældighed gjeldende, hvilket er en ærlig Sag. Men en saadan Dom er høist forskjellig fra hiin Læseverdenens Dom. Derfor yndes i Almindelighed heller ei en saadan Particularist og hans Dom, fordi Vedkommende nok bemærke, at den bevidst eller ubevidst indeholder en Satire over deres Dom. Læseverdenens Dom, skjøndt bygget paa ligesaa Lidet som hans, er vigtig og fuld af Prætension. Medens derfor en Forfatter i hine orthodoxe Udraabstegn har sine værste Fjender og Forrædere, har han ofte i en saadan Humorist en krypt Ven, der har læst Bogen med al Inderlighed, men kun søger paa denne Maade at frelse sin Sjel og Bogen ud af al Context med Passiaren.

Endelig forbarmer da Skjebnen sig over Forfatteren; der kommer en ny Bog ud, og han vender tilbage til sig selv ligesaa fortumlet og ør i Hovedet som en Kat, der er bleven slagen af Tønden. Naar blot Læseverdenen kan faae Fastelavnsløier, saa blæse med Forfatteren. Men Fastelavnsløier maa der til. Er der ingen Forfatter, saa bemægtiger man sig en eller anden mistænkelig, der »er ifærd med at skrive en Bog,« ind i Tønden med ham, og nu begynder Lystigheden. Fanden være Forfatter, naar man ikke veed at have sin private Glæde af en saadan Behandling og fremfor Alt veed at narre Læseverdenen, saa den vel har Noget i Tønden, men ikke Een selv, ikke Eens dybere Personlighed, men

---

denne Phrase] Udgangspunktet for Cartesius' philosophiske System.

en Personlighed, man selv giver hen ligesom det Been. Morten Fredriksen lod Retfærdigheden beholde, da han selv forlod Arresten i Roeskilde. — Hvorfor skriver Ingen en literair Barselstue? I en saadan seer man Folk, der have en frappant Lighed med Madamerne i hiin Comedie: Folk, der dræbe den Ulykkelige med Snak, misundelige, skadefroe Folk, der have værre Tunge end hine Madammer, og for at gjøre Alt complet mangler der vel sjeldent en Rolle, der bedst lod sig udføre af et Fruentimmer, ligesom der hos Holberg er en Fruentimmer-Rolle, der udføres af et Mandfolk.

De, der staae sig bedst ved denne Tingenes Orden, ere Recensenterne, der paa mange Maader, som naturligt er, understøttede af Publikum have faaet bragt den Misforstaaelse op, at Forholdet mellem Forfatter og Publikum er følgende. Forfatteren er en stakkels Stymper, der ingen Ting veed og Intet forstaaer, men med Angst og Gru venter paa den strænge Dommer, paa det høistærede Publikums vise og indsigtsfulde Dom. At Publikum skulde kunne lære Noget af en Forfatter, var jo ligesaa taabeligt, som at en Professor skulde kunne lære Noget af den Student, han examinerer. Hvad Forfatteren skriver, er en Examensstiil, og selv om man havde Udsigt til at staae sig nok saa godt, Den er jo dog lidt gal, der underkaster sig den, da man allerede er langt videre ved at lade være at skrive: thi saa er man jo en integrerende Deel af det høistærede Publikum. Recensenterne derimod ere det høistærede Publikums høitbetroede Haandlangere, dets Mundskjænke og Geheimeraader. Saaledes er Alt ypperligt og fuldkomment i Galskab.

Man behøver blot at kaste et Blik i Bladliteraturen for at see, hvad man nuomstunder forstaaer ved en Recension. Det var jo Synd og Skam, om Publikums Bysnak skulde spildes. Derfor leder ethvert Blad en Spilde-Vands Rende over sine Enemærker. Recensenten er den fungerende Vandinspecteur, der sørger for, at Spildevandet løber frit og uhindret. Hermed fuldkommes Alt i sig selv; Vandet kommer fra Publikum og løber tilbage i Publikum.

At dette er saaledes, behøver vist intet Beviis. Forlangtes det, vilde jeg maaskee ikke finde det Umagen værd at føre det. Selv

---

Morten Fredriksen, en dreven Tyv, som, da han var bleven sat fast i Roskilde, lavede sig et falskt Ben af Halm og Klude, narrede Fængselsvogteren til at lægge Lænken om dette istedenfor om det rigtige og undslap ved dette Fif 23. Nov. 1812; se Den berygtede Mestertyv og Rasphuusfange Morten Frederiksens sandfærdige Levnetshistorie, Kbhvn. u. Aar, S. 14. hos Holberg: Barselkonen spilledes oprindeligt af en Mand, ligesaa Arianke Grovsmeds i Den politiske Kandestøber (4. Akt 9. Scene).

Hr. Prof. Heiberg, der dog var Publikums afgjorte Yndling og saare langt fra at vise sig vranten eller urimelig mod det, selv han synes at desperere, at opgive Læseverdenens forlorne Sønner som forlorne. Hvad var Følgen heraf? Hvo tabte derved? Det gjorde netop Publikum, og i Særdeleshed blev det føleligt for de Uskyldige, der maatte lide med de Skyldige. Prof. H. vilde ikke mere være, hvad han var, hvad han altid kunde være: en fortræffelig Minister for det Indre, et afgjort Talent som Politie- og Justits-Minister *in republica literaria*. Flyvepostens uforglemmelige Redakteur, der vidste, da man forrige Gang begyndte at lege: Tampen brænder, at finde Tampen og at bruge den; den ligesaa meget ved Vittighed og Lune som ved lyrisk-musicalsk Inderlighed beundrede Vaudeville-Digter blev træt og søgte at vorde, hvad man kalder et andet Menneske. Og nu, nu da han igjen ret behøves, da vistnok baade de, der vare samtidige med hiin livsfriske Munterhed, og de Yngre, der atter og atter søge for sig at levendegjøre Mindet om hine lykkelige Tider, længes efter, igjen at see een af hans Herligheds Dage, nu synes han selv at ville være — ja det er ikke godt at sige, hvad han nu vil være. I Intelligensbladene undergaaer hans Forfatter-Skikkelse i Virkeligheden ligesaa mange Forvandlinger, som hiin Sky i Hamlet for Polonius's Øine, som det forventede Dyr i Recensenten og Dyret, idet Hr. Klatterup med høflig Tjenstvillighed accommoderer sig efter den ordførende »første Herre« Indfald.

Hermed er jeg færdig. Jeg har Straamanden i Beredskab, som jeg behændigen kaster ind i Tønden, medens jeg selv staaer

---

Læseverdenens forlorne Sønner] der sigtes til Heibergs Anmeldelse af Enten—Eller, som mest handler om, hvorledes Publikum vil behandle Bogen; se S. Kierkegaard's Bladartikler S. 135 ff. *in republica literaria* i Litteraturens Stat. at finde Tampen osv.] blandt de mange polemiske og satiriske Artikler i Kjøbenhavns flyvende Post, som Heiberg redigerede fra 1827—30 og 1834—37 (Interimsblade) kan efter Sammenhængen nærmest tænkes paa saadanne som »Brevvexling imellem Abonnenterne og Redactionen« (1827 Nr. 21, Prosaiske Skrifter 1861, X S. 507 ff.) eller »Forslag til et dramatisk Thermometer« (1827 Nr. 36, Pr. Skr. X S. 515 ff.). Intelligensbladene] I—IV, 1842—44. Deri begyndte Heibergs astronomiske Studier at sætte Spor (»At orientere sig« 1843 Nr. 32, Pr. Skr. IX S. 1 ff., »Stjernehimlen« 1842 Nr. 14, Pr. Skr. IX S. 25 ff.); ogsaa politiske Emner behandles af og til (»Dansk og Tysk« 1843 Nr. 20, Pr. Skr. X S. 374 ff.). Afhandlingen »Om Principet for Historiens Begyndelse« (Nr. 35—36, 1843, Pr. Skr. II S. 375 ff.) spotter S. K. i en Anmærkning i Concepten til S. 20 (»hvoraf man ser, at H. ved, hvad enhver theologisk Student ved«). Hamlet] 3. Akt 1. Scene (Lembcke V S. 100). Recensenten og Dyret] 27. Scene (det er en Dame og »Anden Herre«, der fører Ordet).

udenfor og morer mig over Løierne. At standse disse Voldsomheder staaer ikke i min Magt, jeg kunde i det Høieste foreslaae, at der blev nedsat en Comite for at tage under Overveielse, hvorledes man kunde afbryde den critiske Fremfærd. Det var allerede Noget, om man fik at vide, hvad en Critik bør være, (hvad en enkelt hæderlig Undtagelse langtfra tilstrækkeligen indskærper) at Critiken ikke bør være en Røver, der overfalder en udkommen Bog, ikke en Sludder-Mads, der klynger sig fast til et Skrift for at faae Plads og Gehør for sine Bemærkninger, ikke en hoffærdig Stodderkonge, der af en udkommen Bog »tager Anledning« til selv at sige Noget. En Recensent er og bør være, bør sætte sin Ære i at være en tjenende Aand. Vil han være dette, da skal han være til Gavn for Publikum, til Glæde for Forfatteren, som trøstigt overgiver sig i hans Hænder, medens det nu omstunder, hvis man virkelig skulde lægge sin Personlighed til, er ligesaa modbydeligt, at blive recenseret, som at lade en Barbersvend gramse sig med sine klamme Fingre i Ansigtet. Da skal en Recension være en Husvalelse, medens den nu, ligesom Condolencen, frabedes, da den kun forøger Smerten, eller rettere volder Smerten, volder Den Smerte, der ellers er glad og fornøiet, men dog ikke ønsker at nødsages til at tabe al illusorisk Tro paa Læseverdenen.

»tager Anledning«: i Urania 1844 S. 97 ff. anfører Heiberg nogle Steder af S. K.'s »Gjentagelsen« og knytter dertil nogle Bemærkninger om Gjentagelsen i Naturen.

III.

At et Oplag paa 1000 Exemplarer udsælges i to Maaneder, viser tilstrækkeligen, at min Nytaarsgave har vidst at gribe Tiden. Dette heldige Udfald smigrer og overrasker mig saa meget mere, som jeg deraf tør slutte, at den ogsaa er bleven kjøbt i det ny Aar og ikke blot indtil Nytaarsaften. Den Forfatter, der tilfredsstiller Jule- og Nytaarstiden, han har ikke levet forgjeves, den Bog, der kjøbes ved Jule og Nytaarstid, er ikke skreven forgjeves, hvormeget mere da den Forfatter, der endog tilfredsstiller i Januar Maaned, og den Bog, der kjøbes i Januar Maaned. Dog tør jeg forsikkre et høistæret Publikum, at den udviste Velvillie og Opmærksomhed ikke er bleven en Uværdig til Deel, der skulde vove at arrogere sig Noget, eller vove at være noget Andet end hvad Publikum forlanger. Min Tro til Nytaarstiden er urokket, og haaber jeg, næste Aar betimeligen i December Maaned at skulle have en Nytaarsgave færdig, der i Elegants og Smagfuldhed Intet skal lade tilbage at fordre. Dette benytter jeg allerede her Leiligheden til at bekjendtgjøre, at de ærede Familier ikke skulde gaae hen og kjøbe nogen anden Nytaarsgave eller noget andet Legetøi til deres Juletræer.

---

min Nytaarsgave] i Heibergs Intelligensblade IV S. 231 (»Eftertale til Urania«, 1. Febr. 1844) betegner Udgiveren sin »Urania« som »en Nytaarsgave, bestemt for det æsthetisk dannede Publicum«. Smst. S. 236 hedder det, at han ikke bør »slutte uden at udtrykke min Erkjendtlighed for den gode Optagelse, som er bleven »Urania« tildeel hos vort læsende Publicum. Den næste Aargang skal, som jeg haaber, ikke staae tilbage for den første, men end mere retfærdiggjøre den Velvillie, hvormed man har modtaget den nærværende«.

Dette andet Oplag er uforandret, og sælges for den billige Priis 3 Mk., eller en ottende Deel af Bogladeprisen paa første Oplag.

Slutteligen maa jeg takke den meget ærede Recensent for hans høist interessante Anmeldelse, hvilken vel for en stor Deel den rivende Afsætning skyldes. Naar paa en saadan skjøn Maade Litteraturen og Journalistiken arbeide Haand i Haand, o! da vil Danmarks Fremtid staae lysende for os.

IV.

I December Maaned begynder som bekjendt det skrivende Forretningsfolks literaire Nytaarsjav. Flere særdeles elegante og nitide Bøger, bestemte for Børn og Juletræer, men især tjenlige til en smagfuld Præsent, jage hinanden forbi i Adresseavisen og andre Blade, for efterat have gjort *furore* i fjorten Dage, af en høflig Kritik at anvises Plads i en eller anden Exempelsamling som begeistrende Forskrifter for alle æsthetiske Skjønskrivere; thi æsthetisk Skjønskrift er Løsnet, og æsthetisk Skjønskrift er en høist alvorlig Sag, og man uddanner sig i den ved at lade Idee og Tanke fare. — Ih! Du store chinesiske Gud! det vilde jeg have forsvoret, er ikke Prof. Heiberg iaar med om Hesten? Jo ganske rigtigt, det er Prof. Heiberg. Ja naar man er saaledes udstyret, saa kan man sagtens vise sig for den undrende Mængde; end ikke Salomon Goldkalb i al sin Pragt var saaledes paaklædt; dette her er jo det bare Guld. Kjøber ingen anden denne Bog, saa kjøber Kunstkammeret den.

Til enhver anden Aarstid kan man undflye at udstyres som en Haidukke, undgaae enhver forstyrrende Collision og Misforstaaelse. Med det Fortrinlige kan man uheldigviis ikke forvexles, men derimod kan da heller ikke Skaaler, Bebudelser, Becompli-

---

saaledes udstyret] »Urania. Aarbog for 1844, udgiven af Johan Ludvig Heiberg« er trykt paa tykt Papir, hver Side indfattet af en sort Ramme, Bindet hvidt med Ornamenter i Guldtryk. Den indeholder en »Stjerne-Calender for 1844« og en Afhandling »Det astronomiske Aar« af Udgiveren, desuden Bidrag af Martensen, Chr. Winther og Forf. til »En Hverdags-Historie«. Salomon Goldkalb] Kong Salomon og Jørgen Hattemager, 13. Scene. i al sin Pragt osv.] sml. Matthæus 6, 29. men derimod ɔ: men paa den anden Side.

menteringer, Subscriptions-Vræl, gjentagne Forsikkringer om paa et andet Sted o. s. v., fjerne Skrig fra en Anachoret, der samler sig paa større Værker, Prophetier, Forjættelser, Apokalypser, alt Dette kan da umuligen komme nogen Præstation i Veien, eller afstedkomme Forvexling, men kun forhjælpe Een til paa en underfundigere Maade at komme Den for Øie, af hvem man ønsker at læses.

Hvad mon »man« nu vil sige om denne Bog? Min kjære Læser, dersom Du ikke paa anden Maade skulde kunne faae det at vide, saa er nok vor literaire Telegraphbestyrer Prof. Heiberg saa god igjen at være Rodemester og tælle Stemmerne ligesom i sin Tid med Hensyn til »Enten—Eller«, og derpaa meddele det i Intelligensbladet. Og hvad mon Hr. Prof. selv vil sige? Ja hvo formaaede vel at raade denne Mands Gaade, der i den sildigere Tid synes at stige dristigere og dristigere i det Gaadefulde. Dog Arbeid og Møie bør man ikke skye, naar kun Lønnen vinker; ikke bør man trættes ved at staae forventningsfuld paa Taaspidsen, naar kun Udsigten er der, at Forklarelsens Time snart vil slaae, hvilket er mit Haab og min Længsel. Som jeg nemlig i en tidligere Tid, da jeg turde troe, at jeg kunne fatte Professoren, gjorde mig en Glæde af, efter Anstrengelsen, i hvilken jeg erhvervede Forstaaelsen, at udhvile mig i Beundringens festlige Stemning, saaledes er i Forhold til hans Senere min Beundring ikke mindre, men en anden, en uforklaret, en sværmerisk, hvilken jeg vel deler med flere af mine Samtidige, der ligesom jeg med spændt Forventning imødesee Resultatet, om de end som jeg, beskedent til Mænd af Faget overlade Dommen om, hvorvidt Hr. Prof.s senere astronomiske, astrologiske, chiromantiske, nekromantiske, horoskopiske, metoskopiske, chronologiske Studier ville blive til Gavn for Videnskaben og Menneskeheden; Dommen om, hvorvidt det skulde lykkes Hr. Professoren i alle disse Kunster og Videnskaber at helbrede »Tidens Tungsind«; Dommen om, hvorvidt Hr. Prof. skal have Held til, efterat have fundet Menigheden, nu ogsaa at vende dens Blik op ad mod det Himmelske, idet han, liig hiin Menig-

---

tælle Stemmerne] i Intelligensblade Nr. 24 (1843) anstiller Heiberg nogle Betragtninger over, hvorledes »man« og »Enkelte« vil læse og bedømme Enten—Eller. Sml. S. Kierkegaard's Bladartikler S. 135 ff. chiromantiske osv.] sml. Oldfux i Den Stundesløse 2. Akt 10. Scene. »Tidens Tungsind«] Urania 1844 S. 122: »jeg mener kun, at den (Tidsaldren) er tungsindig.« I det foregaaende (fra S. 119) anbefales »Samliv med Naturen«, særligt Stjernehimlen, som Middel derimod.

hederne ikke ubekjendte Justitsraad, selv foregaaer med et priseligt Exempel.

Dog Resultatet blive hvad det nu skal blive, allerede dette er herligt at anskue Hr. Prof., naar han staaer der og prophetisk stirrer hen for sig, indtil han øiner Systemet og Realisationen af længe paatænkte Planer; eller naar han, som i disse sidste Dage, fæster Øiet paa de himmelske Ting, tæller Stjernerne, beregner deres Løb, speider efter hine fjerne Kloders himmelske Beboere, glemmende Jorden og Jordlivet, Stater, Riger, Lande, Samfund, Individer over den mageløse Opdagelse, at ogsaa i astronomisk Henseende indtager Jorden en høist respectabel Plads paa Himlen. Dog Resultatet blive, hvorledes det nu bliver, dette Sidste er og bliver af yderste Betydning, at Prof. Heiberg har kastet sig paa Astronomien. Er dette ikke en Lykke, om ei for Astronomien saa dog for Theologien? Da Hr. Prof. for et Par Aar siden i sit apokalyptiske Digt afslørede Himlens Hemmeligheder, og en tjenstvillig Kritik samt en geskæftig Opinion ikke dunkelt just lod forstaae, at Prof. Heiberg nu var bleven Dante, begyndte jeg i al Stilhed at frygte. Den, der til hiin Tid lidt omhyggeligere agtede paa vore Forhold, vil vist ikke negte, at der stundom yttrede sig Phænomener, der syntes at tyde paa det Forfærdelige, at Prof. H., der tillige altid har været Philosoph, pludseligen skulde undergaae en ny Metamorphose, og træde frem som Den, der var kommen til Verden for at løse Theologiens Gaader. Dette vilde nu være blevet pudseerligt nok, men ønskeligt var det dog neppe. Nu har Prof. valgt og valgt Astronomien. Der er da ingen Fare mere; thi det vil være en let Sag fremtidigen at holde ham astronomisk beskæftiget. Fremgangsmaaden er ganske simpel, en lignende som den Pernille bruger mod Vielgeschrey i Holbergs Stundesløse.

Justitsraad] hvad hermed sigtes til, har ikke kunnet oplyses; i Concepten staar: ikke ubekjendte himmelske Justitsraad. Sml. Efterl. Pap. 1844—46 S. 20. længe paatænkte Planer] s. S. 17 Anm. himmelske Beboere] i Urania 1844 S. 129 ff. behandler Heiberg Spørgsmaalet, om Stjernerne er beboede. indtager Jorden osv.] Urania S. 147: Saameget er vist, at vor Jord indtager en meget respectabel Stilling imellem dem (Planeterne). apokalyptiske Digt] En Sjæl efter Døden 1841. tjenstvillig Kritik] i Martensens Anmeldelse af En Sjæl efter Døden, Fædrelandet 1841 Nr. 398, forsvares Stykket med Dantes Exempel og kaldes (Sp. 3207) »en divina commedia i Miniatur«; Sp. 3209 ff. sammenlignes det med Dante. løse Theologiens Gaader] Perseus Nr. 1 (1837) aabnes med en Anmeldelse af Dr. Rothes Treenigheds- og Forsoningslære, hvori Heiberg betoner Nødvendigheden af at behandle Theologien philosophisk. Holbergs Stundesløse] 1. Akt 9. Scene (Naar jeg kun faaer Herren indviklet brav udi Forretninger . . .).

Man lader i et eller andet Blad indløbe astronomiske Forespørgseler til Hr. Prof.; i et udenlandsk Blad lader man ham afæske et astronomisk *votum* o. s. v. Skulde dette ikke findes tilstrækkeligt, saa vover man det Yderste. Man udklæder tvende Leietjenere som Udsendinge fra et fjernt stjernekyndigt Folk, der ere komne for at becomplimentere Hr. Prof. samt at forelægge ham en astronomisk Gaade, ved hvis Besvarelse det skal vise sig, at han er den af hiint Folk forventede Frelser. Til den Ende ere Leietjenerne saaledes instruerede: saasnart Hr. Prof. har svaret, ligegyldigt hvad, falde de paa Knæe og tilbede ham. I denne Stilling forkynde de Resten af deres Ærinde, at de ere komne for at afhente ham — jeg vedder Prof. H. skriver aldrig mere Vaudeviller, men forlader Fødeland og os Alle. See er dette ikke en Lykke for Theologien, og maa man dog ikke altid være Hr. Prof. H. taknemlig, i sin Tid, at han skrev Julespøg og Nytaarsløier, i disse Dage, at han gjør Spøg og Løier ved Nytaar og gjør det saa godt, at han selv troer det er Alvor.

Min kjære Læser, dersom jeg ikke pleiede at skrive et Forord til alle mine Bøger, saa kunde jeg ligesaa godt ladet være at skrive dette; thi det angaaer slet ikke den Bog, der baade med og uden Forord, thi den er jo begge Dele, betroer sig ganske til Dig.

---

i sin Tid: »Julespøg og Nytaarsløier« udkom 1817.

V.

At skrive er ikke at tale, at sidde ved Pulten og copiere det Sagte er kun en ond Møie i Sammenligning med at træde frem i Forsamlingen, at skue deres talrige Kreds, som alle begeistres af det Samme, og for det Samme; at lade Stilheden indtræde ligesom Bønnen før Slaget; at lade Ordet bryde frem som Kampens Torden; at lade sig henrive af den Taushed, hvilken er Opmærksomhedens; at høre den Hvisken, hvilken er Samtykkets, at fornemme den Høirøstethed, hvilken er Overbeviisningens Amen. Ja i Sandhed kun en Generalforsamling begeistrer. Kun Lyden af Mængden virker paa Taleren som Krigsmusikken, som Buestrengens Hvinen paa den Stridende. Dog fordrer det Selskabs store Formaal, hvis Medlem jeg har den Ære at være, at jeg ogsaa ved Trykken søger at udbrede den Tale om Brændevinen, for hvilken jeg visseligen ikke fordrer nogen anden Løn end det Bifald, der blev mig til Deel hiin Aften, hiin uforglemmelige Aften, der stedse skal blive mig uforglemmelig; dog fordrer det Selskabs Interesse, hvem mit Liv tilhører med sit eneste Ønske, at være dets virksomme Medlem, dette Selskabs Interesse fordrer, at jeg ved Udgivelsen af denne Tale stræber at henlede Opmærksomheden paa vort Foretagende, at indbyde dem, der staae fjernere til at træde os nærmere; thi sandeligen Den, der blot engang bivaanede vor Forsamling, han vorder os tro for evigt. Total-Afholdenheds-Selskabet søger forgjeves sin Lige, og tør med stolt Selvtillid vide, at denne Søgen er forgjeves. Eller hvad Fynd er der vel i en partiel Afholdenhed, der hverken er kold eller varm og derfor kun værd

---

hverken er kold osv.] Johannes' Aabenbaring 3, 16. 8. October 1843 stiftedes efter Udstedelsen af et Opraab »Maadeholdsforeningen i Kjøbenhavn«, hvis Medlemmer forpligtede sig til Afholdenhed fra Brændevin og Maadehold i Nydel-

at udspytte! Eller hvad Mening er der vel i de mange Selskaber, der nu omstunder stiftes, idet den Trang, som først finder sin Tilfredsstillelse i Total-Afholdenheds-Selskabet, paa misforstaaet Maade forkynder sig? Man danner et Selskab, man vil virke, men Selskabets Virken skjønnes ikke at faae nogen Betydning for de Enkelte. Selv om det skandinaviske Samfund virkede det Forbausende, der maatte jo en mikroskopisk Iagttagelse til for at opdage, hvor megen Fordeel deraf tilfaldt den Enkelte. En saadan Selskabs-Virken er jo lige saa taabelig som det er en Daarskab, naar den Enkelte vil mene i at tilfredsstille sig selv. at have Løn nok for sin Møie. Hvilken Belønning er dog dette, at tabe sig selv over det Hele eller at blive eensom med sig selv! Nei priset være vort Selskab, herlig er dets Løn! Naar nemlig den Enkelte gjør, hvad der i Regelen endog er det Ligegyldige for den Enkelte, da bliver han derved, hvis han indtræder i vort Selskab, vigtig for det Hele. Er dette ikke som et Vidunder, er dette ikke et Beviis for Selskabets uhyre Betydning! At et Menneske af Hensyn til sin aandelige eller legemlige Helbred totalt afholder sig fra stærke Drikke, at han veed dette med sig selv, hvad Løn er vel dette; eller er det vel nogensinde faldet nogen Saadan ind at rose sig deraf? Men hvis han indtræder i vort Selskab, da faaer han ved det Samme uendelig Betydning for det Hele, hvad jo Enhver veed der er Medlem. At et Menneske, der engang har været hengivet til stærke Drikke, beseirer Lysten i total Afholdenhed, at han veed dette med sig selv, hvad Herlighed er der vel heri; eller er det vel falden nogen Saadan ind at rose sig deraf, da han tvertimod, selv om han seirede, dog ikke ganske beseirede en vis Beskæmmelse over, at han var saa svag, og vel var gladest, naar det lykkedes ham ad den lange og sørgelige Omvei at naae derhen til, at han var saaledes som Andre, kunde nyde, kunde undvære, uden at fristes ved at savne eller ved at smage. Hvis han derimod træder ind i vort Selskab, da bliver

---

sen af Vin. »Fædrelandet« for 6. Jan. 1844 indeholder en bombastisk Artikel »Et Par Ord om Maadeholdssagens Modstandere. Aabent Brev til Maadeholds- og Afholdenhedsforeningens Medlemmer« (ogsaa udkommet som Særtryk), hvori der tales om »vort Øjemed ved forenede Kræfter, ved Association, at ville indvirke paa Andre«, »vor høie Bestræbelse for muligen atter at give Samfundet og Familien en forvildet Ulykkelig, Gud og Dyden en tabt Sjæl tilbage«, »Associationsaandens store og yderst vigtige Indflydelse«, osv. det skandinaviske Samfund] der menes Det skandinaviske Selskab, der stiftedes 1843 som Afløser af det af Regeringen forbudte skandinaviske Samfund. da han tvertimod ɔ: medens han tvertimod.

han uendelig vigtig for det Hele. Maaskee skal han tjene Selskabet med at lade sig forevise i Kjøbstæderne og saaledes endog opnaae Udmærkelse fremfor nogen Anden.

At det Betydelige er betydeligt, hvad Under er vel dette; men at gjøre det i og for sig Ubetydelige betydningsfuldere end det Betydningsfuldeste — dette er dog vel en Opgave. Og denne Opgave er aldrig før bleven løst i Verden, med mindre det skulde være af hine moralsk fuldkomne Mennesker, Munke og Nonner, og vil aldrig blive saaledes løst, som naar Total-Afholdenheds-Selskabet conseqvent udvider sig mere og mere. Thi at en Mand er sin Hustru tro, at han veed dette med sig selv og glad veed det med hende, hvilken Løn er vel dette? Men naar Total-Afholdenheds-Selskabet ogsaa optager denne Side af Livet: naar han da træder ind i vort Selskab, da skal han blive uendelig vigtig, ja er det ikke vidunderligt, uendelig vigtig ved at gjøre, hvad det bør sig enhver Ægtemand at gjøre, og hvad den store Mængde gjør, uden at vide, hvor uendelig vigtigt det er. Men saaledes er det overalt uden for Total-Afholdenheds-Selskabet, der gjælder endnu den gamle Sætning, at et Menneske, naar han gjør sin Pligt, er en unyttig Tjener; i Total-Afholdenheds-Selskabet er denne Sætning hævet. Hvorledes skulde ogsaa et Menneskes moralske Kraft styrkes og opmuntres, naar han altid skal mindes om, at han ikke kan gjøre mere end sin Pligt; men hvorledes skal ikke den moralske Kraft bringes langt ud over det Almene ja til at tage det Store med Vold, naar man blot ved at gjøre det Ligegyldige bliver uendelig vigtig!

Dog er Lønnen end stor, saa vil jeg heller ei dølge, hvad der ikke kan være Selskabets Hensigt at dølge, at Faren ogsaa kan være mangfoldig; netop fordi det Ligegyldige, der ved Selskabets almægtige Ord er forvandlet til det uendelig Vigtige, har en fortsat Tilbøielighed til at gjøre Oprør. Desuden er Selskabet og hvert dets Medlem stridende, stridende mod hele den øvrige ufuldkomne ja forfaldne Menneskehed. Vil man da ikke ganske trække sig tilbage som Coenobiter, ikke forsage al Omgængelse med Enhver, der drikker en Sopken eller et Glas Viin, hvad man ikke bør gjøre i Haab om at frelse Nogle, saa kan Collisionen blive forfærdelig nok. Dog gjælder det om at blive tro til det Yderste. Og om det var en elskelig Olding, der ønskede at forskjønne et festligt Øieblik med Nydelsen af den Drik, der, som

---

hvilken Løn er vel dette?] sml. Matthæus 5, 46—47, Lukas 6, 32—34. den gamle Sætning] Lukas 17, 10. Coenobiter en Klosterbroder.

man siger, fryder Menneskets Hjerte; og om han fremtog, hvad der havde været henlagt i mange Aar, gjemt for denne Time, og om han afviskede en Taare medens han aftørrede den gamle Romer, og om Alt var i skjøn og høitidelig Forstaaelse med Vinens festlige Nydelse, og om der end blot fordredes af mig, at jeg skulde bringe Glasset til Læberne — jeg vilde hellere forstyrre Alt end smage paa Vinen. Men da skulde Oldingen ogsaa med Forundring, ja maaskee uden ret at forstaae det, høre om hiint vidunderlige Selskab, der er stiftet i disse Dage, forbauses over den moralske Kraft, det veed at indgyde sine Tilhængere. — Eller om det var et lykkeligt ungt Menneske, om det var hans lykkeligste Øieblik, da han havde vundet Alt i Livet og vundet Glæden for sit hele Liv; og dersom han indbød mig til sig, og om hans Sjel begjerede og hans Stemning, hvad der forskjønnede hans Skikkelse, at see den Viin skumme, der ligesom Ungdommen, bryder sit Lukke, naar den blot fornemmer den mindste Luft, og om han blot forlangte af mig, hvad han selv ønskede, beruset i Lykke, beruset i utaalmodig Salighed at drikke sig ædru i den knapt, ja skuffende, kun eengang tilmaalte Skummen — jeg vilde hellere forstyrre Alt end smage det Forbudne. Men da skulde ogsaa hiint unge Menneske gribes af Beundring — maaskee skulde han endog af Glæde over mig indtræde i Total-Afholdenheds-Selskabet.

Dog jeg afbryder mit Forord; Tanken om vort Selskab og dets Stræben river mig strax hen, mere end Bachus rev Digteren hen, thi dette bør sig ethvert Medlem at være ligesaa beruset som en drukken Mand, men, vel at mærke, beruset i Begeistring, hvilken jo er desto vidunderligere jo mindre det er, som fremkalder Beruselsen.

som man siger] Davids Psalmer 104, 15. Romer] ɔ: Rømer, Pokal. Digteren] Horats, Oder III 25, 1: Hvorhen, Bacchus, river du mig fyldt af din Guddom? (Badens Oversættelse).

VI.

Et Opbyggelsesskrift for Dannede eier den danske Litteratur hidtil ikke, derimod har Savnet vistnok været almindeligen følt blandt de Dannede. Maatte denne Omstændighed bidrage til at undskylde Dens Dristighed, der her forsøger at løse den vanskelige Opgave, maatte den bidrage til at skaffe Bogen Indgang og en skaansom Bedømmelse hos de Dannede, til hvilke den henvender sig!

Hvad Skriftet selv angaaer, da vil den Dannede let opdage, at der igjennem de fire og tyve Prædikener, hvoraf Værket bestaaer, gaaer en Stræben, en fortløbende Tanke, en systematisk Tendents. Den enkelte Prædiken vil ikke staae for sig selv eller betyde noget for sig selv, men ved bestandigen at vise ud over sig selv lede Læseren hen til det Totale, hvori alene den Dannede kan opbygges. Det følger da af sig selv, at det maa læses, ligesom det er skrevet, paa en anden Maade end Opbyggelsesskrifter i Almindelighed skrives og læses. Hvis man saaledes til Sammenligning vil tage det vel hidtil mest udbredte Opbyggelsesskrift Biskop Mynsters Prædikener, da vil man i denne Samling forgjeves søge en saadan Tendents. Det er ikke vor Mening at miskjende et Værk, der har havt sin store og tildeels endnu har sin berettigede Fortjeneste paa et underordnet Standpunkt, det er ikke vor Hensigt at vild-

---

Mynsters Prædikener] Prædikener paa alle Søn- og Helligdage i Aaret af Dr. J. P. Mynster, I–II, Kbhvn. 1823. Nr. I: Andagtstimernes Bestemmelse og Værd, Nr. LXVI: At vi ikke skulle forarges. I Fortalen nævnes som dem, Forf. helst ønsker sig som Læsere, »de, der jævnligen bruge saadanne Bøger til deres Opbyggelse«.

lede Nogens Dom om den høiærværdige Forfatter, der skjøndt fremrykket i Aar dog endnu som den danske Kirkes Styrer og Leder staaer udmærket iblandt os, men Sandheden er os dog det Kjæreste, at hiint Værk trods al sin Fortrinlighed ikke længer tilfredsstiller — de Dannede. Samlingen afrunder sig ret smukt derved, at den begynder med en Prædiken om Andagtstimernes Bestemmelse og ender med en Prædiken mod Forargelse, men noget Videnskabeligt søger men forgjeves i dette Anlæg. Den høiærværdige Forfatter har leveret een Prædiken til hver Helligdag, og har nu nærmest tænkt sig, at den Enkelte fremtog hans Bog paa Helligdagene, samlede sit Sind fra verdslig Adspredelse, mindede sig selv om, hvortil en Andagtstime er bestemmet, læste den anviste Prædiken høit for sig selv og maaskee for dem, der tilhørte ham nærmere, opbyggedes ved det Læste, glemte det ikke ganske i Ugens Løb, medens han derimod ogsaa efter at have læst sin Prædiken trøstigen lukkede Bogen, ubekymret om, i hvilket Forhold denne Prædiken stod til det Øvrige, til det Hele, uden at prøve og ved skarp Prøvelse at forvisse sig om, hvorvidt det var lykkedes Hr. Biskoppen at construere et Hele, eller hvorvidt det havde været Hr. Biskoppens Hensigt at ville construere det Hele. Det er ikke vor Agt at negte, at en saa indskrænket Læsning kan have sin Betydning, ja man vil endog have havt mange Exempler paa, at mindre Dannede gjennem et langt Liv have vedblevet Aar ud og Aar ind ligesom at oplægge dette Skrift paany, saa det blev for dem og deres Slægt som en Bog, der bestandigen udkommer i dette Aar, medens Bindet synes at vidne derimod; men hvad følger deraf for den Dannede? Han kan ikke læse saaledes, ikke tilfredsstilles saa let, ikke opbygges paa denne Maade, skulde dette være det Rette, da maatte han jo først omdannes til at opbygges.

Ogsaa paa en anden Maade stæber nærværende Opbyggelsesskrift ud fra det Totale og hen til det. Vi ville atter her tage et Hensyn til Biskop Mynsters Samling, der ved Modsætningen bedst synes at belyse det høiere Standpunkt, som den Dannede nu indtager. Hiin Samling vil vel nærmest vække og nære hos den Enkelte en alvorligere Selvprøvelse, en dybere Bekymring om sig

---

fremrykket i Aar] Mynster var født 1775. nærmest tænkt sig osv.] i den første Præken taler Mynster om den »Pligt, at vi jævnligen skulle samle Sindet til Andagt«, og om »den Drivt, der dog sikkert ofte tilskynded Enhver af os til fra Verdens Larm at søge Ro . . til stille Betragtning af det Hellige og Evige« (S. 4).

selv og for sig selv, sit Vel, sin Frelse, sin Salighed. Herpaa er Fremstillingen ogsaa beregnet, der ofte næsten gjør det umuligt for den Læsende at undflye den Tanke, at hvad han læser angaaer ham selv. For den mindre Dannede maa hermed ogsaa antages at være gjort tilstrækkeligt. Den Dannede derimod er det sandeligen for lidet at have med et enkelt Menneske at gjøre, om dette Menneske saa var ham selv. Han vil ikke forstyrres naar han skal opbygges, ikke mindes om alt det Smaalige, de enkelte Mennesker, sig selv; thi at glemme alt dette er netop Opbyggelsen. Menighedens Liv, Systemets storartede Bestemmelse, det rene Menneskelige, hvilket Alt ikke frister den Enkelte til at tænke paa sig selv, eller til at ville fuldkomme Noget, men kun opbygger ham ved at han eftertænker det, er i nærværende Skrift Betragtningens Gjenstand. Det er atter her det Totale, hvortil det stræber; thi den Dannede søger Menigheden, for at jeg skal minde om et Ord af den Digter, hvem nærværende Opbyggelsesskrift skylder saa saare meget, hvem jeg gjør mig en Ære af at nævne som Autoritet og som de Dannedes udkaarne Sanger, den grublende Prof. Heiberg.

Christeligt er tillige dette Opbyggelsesskrift; hvad der følger af sig selv, da det henvender sig til de Dannede, thi den Dannede er uden videre Christen. Det, hvortil Christendommen gjennem atten Aarhundreder har stræbt, er netop at frembringe den Dannede, der er det christelige Livs skjønneste Blomst og rigeste Udfoldning. Det Christelige er nemlig ikke noget historisk Afsluttet, hvilket misundeligen skulde kunne bedømme, om den Dannede er christelig. Tvertimod den Dannede afgiver Maalestokken og bidrager derved til at forherlige den Lære, der vel begyndte med at være en Landsbysag (Paganisme) men nu ved den Dannede har faaet Indgang i de Kredse, hvor Tone, Levemaade, Elegantse, Vid, Aand er forligt med sin overvundne Modsætning. Men som det Christe-

---

Herpaa er Fremstillingen osv.] i Mynsters Prækner anvendes ofte directe Tiltale til Læseren: »m(in) T(ilhører)«, »du siger« o. l. Den Dannede derimod osv.] J. L. Heiberg, Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid (1833), Prosaiske Skrifter, 1861, I S. 396: »vi maae tilstaae os selv, at Religionen i vor Tid for det meste kun er de Udannedes Sag, medens den for den dannede Verden hører til det Forbigangne, til det Tilbagelagte«. søger Menigheden] i En Sjæl efter Døden (J. L. Heibergs Poetiske Skrifter II S. 357) siger »Digteren«: Om ei min Vantro var saa stærk, . . . da gjenlød ei mit Digterværk . . . af Sukket efter Menigheden. Paganisme] af pagus Landsby, bruges ellers netop til at betegne Hedenskabet i Modsætning til Christendommen, som først fik fast Fod i Byerne.

lige ikke er afsluttet i det Forbigangne, saa er det ei heller afsluttet i det nærværende Øieblik, men har Fremtiden aaben, og kan endnu blive hvad det skal være. Først i denne Betragtning er Sandheden uendeliggjort i det Uendelige, medens man ellers opfatter Sandheden endeligt, som var der Noget, der stod fast til alle Tider. Nei! den Dannede veed, at Alt bevæger sig; men han flygter derfor ikke feigt tilbage. Kjækt styrter han sig i Bevægelsen. Ethvert Standpunkt har sin Betydning, om det end overvindes af et nyt. Heraf denne uhørte Høimodighed, som ingen forbigangen Tid har kjendt Mage til.

Ogsaa nærværende Skrift forfærdes ikke ved den Tanke, at dets Standpunkt snarligen maaskee skal fortrænges af et nyt Standpunkt. Hvor skulde det frygte Sligt og vove at henvende sig til den Dannede! Nei! snarligen vil han være kommen ud derover, og da maaskee selv levere et nyt Værk, over hvilket nærværende Skrifts Forfatter da igjen vil komme ud.

Derfor giver jeg heller ei dette Skrift hen i Stilhed, som havde jeg nu intet Videre at gjøre end lønligen at bekymres eller glædes, om den Enkelte fandt Hvile eller Veiledning deri. Kritiken imødeseer det roligen, med ophøiet Selvfornegtelse. Den billige og kyndige Kritik vil opdage den totale Stræben i det. Vinder det end ikke Bifald, kan det end ikke udholde Kritikens Fordringer, blot det at have foranlediget en Discussion er ingen ufrugtbar Gjerning, medens Discussionen selv vil være til Opbyggelse for de Dannede.

VII.

At skrive en Bog er i vore Tider det Letteste af Alt, naar man efter Skik og Brug tager 10 ældre, der handle om den samme Materie, og derudaf sammenskriver en 11te om den samme Materie. Paa denne Maade opnaaer man ligesaa nemt den Ære at være Forfatter, som efter Holbergs Raad den Værdighed at være practiserende Læge og i Besiddelse af Medborgeres Penge, Tillid og Agtelse, ved at anskaffe sig en ny sort Klædning og skrive paa sin Dør: »N. N. praktisirender Arzt«. Om nu end en saadan 11te Bog stundom bør, hvad den til andre Tider vel ogsaa i Forhold til sin Omhyggelighed blev, betragtes for et fortjenstfuldt Arbeide, saa vilde dog, hvis dens Værd ikke kunde anslaaes høiere, og den Løn, der var at høste, ikkun ansættes i Forhold hertil, Concurrencen om at skrive en 11te Bog ikke være større i vor Tid end til enhver anden. Da dette imidlertid er Tilfældet, saa følger deraf, at Betragtningen maa være bleven en anden, siden hvad der i og for sig er noget temmeligt Underordnet nu er blevet et begeistrende Maal, der vinker enhver Skriverkarl og forjætter ham, at denne 11te Bog skal blive betydningsfuldere end alt Tidligere, betydningsfuldere end de 10 foregaaende, der dog havde kostet deres respektive Forfattere adskilligt Hovedbrud, da de ikke skreve hinanden

---

Dette Afsnit er en forkastet Fortale til et af S. K.'s Værker, rimeligvis »Begrebet Angst«. Det er skrevet paa andet Papir end Resten og pagineret I—XII; paa første Side staar (overstreget): »Et almindeligere Forord«, og i Randen: »Dette bruges ikke, da det vilde være at [bortlede] Opmærksomheden fra Sagen. Derfor har jeg skrevet et lille Forord, der skal trykkes . . . .« Holbergs] Hexerie eller blind Allarm 3. Akt 3. Scene (»N. N. praktisirender Arzt« staar ikke hos Holberg).

ud, betydningsfuldere end de 10 tilsammen førend den vidunderlige Transsubstantiation foregik, ved hvilken hiin 11te kom for Dagen. »Er dette ikke som Hexerie; skulde maaskee den 11te Bog ogsaa være blind Allarm?« Den, der spørger saaledes, ham vil jeg svare med Tidens dybe Stemme: »Ulyksalige, Du har ikke fattet Mediationen; dens Betydning for Videnskaben — og for de trivielle Hoveder.«

Dersom Mediationen virkelig skulde være, hvad den udgives for, da er der formodentlig kun een Magt, der med Fynd og Eftertryk veed at bruge den, det er den Magt, der styrer Alt; og kun eet Sprog, i hvilket den hører hjemme, det Sprog, der føres i hiint Guddommens Raad, til hvilket ligesaa lidet Philosopher som Huusmænd sende Deputerede, fra hvilket ligesaa lidet Philosopher som Huusmænd modtage ordinaire Stafetter. Da imidlertid Forfatterne af den 11te Bog vel mindst af Alle ere bekymrede for at lytte efter, hvad der kan foregaae i hiint Raad, saa følger det let, at Mediationen betyder noget Andet, ja for at sige det bestemtere, at den betyder slet Intet, medens den dog nyder guddommelig Veneration og Tilbedelse og forskaffer Enhver den absolute Betydning, ja har den magiske og vidunderlige Kraft, som intet andet Ord i noget andet Sprog i Himlen eller paa Jorden har eller har havt eller skal have eller kan have: at den selv i den Dummestes Mund er og bliver den høieste Viisdom, uden at derfor den Dummeste behøver endog blot at blive tarvelig klog til Husbehov. Den 11te Bog, der er Mediationen, frembringer ingen ny Tanke, men er kun deri forskjellig fra de tidligere, at Ordet: Mediation forekommer flere Gange paa hver Side, samt at Forfatteren i Indgangen til hvert Afsnit med Salvelse aflæser den Ramse, at man ikke maa blive staaende ved de ti, men mediere. Da dette nu ikke skjønnes at være vanskeligere at lære at sige end at selv en stræbsom Popegøie kunde lære det, saa er med dette Ord Evangelium prædiket for alle trivielle Hoveder efter en Maalestok, som aldrig før i Verden, og dette Ord forkynder et Aflad, som aldrig nogen Pave har forkyndt det, da det paa samme Tid, som det forkynder Aflad fra Arbeide og Strafslidelse, forkynder sikkrere, end noget Lotterie, den store Gevinst.

Den, der kommer mest i Forlegenhed ved denne Medieren, er naturligviis Læseren, hvem Forfatteren paalægger den svare Byrde og Pligt at tænke Noget ved hvad han siger, og hvem han udelukker fra den absolute Betydning og udødelige Fortjeneste, der opnaaes ved at sige: det maa medieres. Det er ofte gaaet mig ved Læsningen af en 11te Bog, som det engang gik mig ude paa Dyrehavs-

bakken. I Følgeskab med nogle andre troskyldige Folk gik jeg hen for gjennem det lille Glas at titte ind i en Guckkasten, at mit Øie maatte frydes ved Synet, medens mit Øre opfangede Foreviserens salvelsesfulde Forklaring. Forfatteren af den 11te Bog, eller for at blive paa Dyrehavsbakken, Guckkastens Eier og dens Indholds uskatteerlige Fortolker frembragte ved Lirens Omdreining en sagte Musik, der satte Sjelen i Stemning. Ved et besynderligt Tilfælde udebliver derimod Billedet. I Kassen var Intet at see uden et tomt Rum, derimod aflirede Foreviseren Musikstykket og sin Forklaring paa en vistnok meget tilfredsstillende Maade — naar der blot havde været Noget at see. Saaledes: Mediationen udebliver og man hører bestandig blot Forfatterens melodramatiske Foredrag. Forfatteren af den 11te Bog og Manden med Lirekassen kan dette jo være ligegyldigt, han skal ikke læse Bogen eller kige i Kassen; men Tilskueren og Læseren er det ikke ligegyldigt. Hvad er der da at gjøre for at raade Bod herpaa? Læseren maa see at komme i Fordelen ved selv at være Forfatter. Saaledes er da ogsaa denne Forskjel mellem Læser og Forfatter, som alle andre Modsætninger, hævet i en høiere Galenskab.

Ved Hjælp af Mediationen er da Enhver istand til at faae absolut og udødelig Betydning i Forhold til den tilbagelagte Verdenshistorie. Besynderligt derfor, at Ingen i Adresseavisen tilbyder sig i mindre end 3 Timer at perfectionere Enhver, der blot har nogenlunde Forkundskaber, i Mediationens Idee, ved hvilken Enhver bliver det Afsluttende, hvortil hele den forbigangne Verdenshistorie tenderer. Har man saaledes forsikkret sig den fleretusindaarige Fortid, da staaer blot tilbage at perfectionere sig i Selskabs-Ideen, ved hvilken man erobrer hele den tilkommende Tid, saa bliver Enhver i vor Tid mere bifrontisk betydningsfuld end Noah var det. At efterkomme selv blot en eenfoldig Leveregel, kræver nogen Tid og Flid, erhverver ingenlunde den Enkelte Betydning for det Hele og for de seneste Slægter; men at stifte et Selskab, ja hvad der er en endnu mere begeistrende Stordaad, at faae en Comite nedsat, det er let — og en udødelig Fortjeneste; at deeltage i et Festmaaltid er ikke vanskeligt — og dog et *opus operatum* for det Almene og det Tilkommende. Idet jeg derfor skuede ud i Fremtiden, der endnu skjuler sig i det Tilkommendes Taageslør og skjuler

Noah] som den sidste af den undergaaede Slægt og Stamfader til den følgende. *opus operatum*] foretagen Handling. Saaledes betegnes hos Scholastikerne Sacramenterne, hvor den blotte Handling at nyde dem antoges at medføre den dem iboende Naadevirkning.

Slægtens Bedrift, da viste der sig for mit Blik et uhyre Tempel eller festlig Bygning, fra hvilken der udgik en forvirret Larm, hvilken dog stundom afbrødes, for atter at lyde end høiere, blandet med en Touche af Pauker og Trompeter, og over Indgangen til denne Bygning opdagede mit Øie med Forbauselse følgende Indskrift: her klinkes.

Dog selv at skrive en 11te Bog er endnu et Arbeide, og derfor allerede for besværlig en Opgave for Tidens Iilsomhed og de Enkeltes Hasten efter absolut Betydning og udødelig Fortjeneste; thi dette maa man sige til Tidens Ære, det er et stort Maal, hvorefter Enhver stræber, og til Ære for Tiden være det ogsaa sagt, at Enhver opnaaer det. Skulde man dog ikke kunne skyde en Gjenvei udenom den 11te Bog? hvorfor ikke? Et Løfte om den 11te Bog er endnu kortere, og dog endnu sikkrere, og paa enhver Maade gavnligere. Et Løfte har den fortræffelige Egenskab, at det ligesom Høflighed, koster Den Intet, der udsteder det, og dog kan han ugeneret lade det betyde et Værk, der er mærkværdigere end noget Verdens Underværk. Med Hensyn til Modtageren (Læseverdenen), da udøver det en formildende og beroligende Indflydelse, virker som et fordelende Middel til at adsprede enhver ængsteligere Bekymring for at komme paa det Rene en eller anden Gjenstand betræffende. Man føler stundom en flygtig Rørelse, at man dog ikke burde lade Sandheden staae hen i en tvivlende Skikkelse, man føler et Ansvar — da har man et Løfte at stole paa, og man er tryg i gemytlig Velbehagelighed. Sagen vedkommer Een jo dog ikke videre, og nu har Hr. X. lovet afgjørende for alle Tider at oplyse den som alt Andet; hvad Fare er der da paafærde? Et Løfte er meget transportabelt, og derfor er der Intet som lilbudene hellere løbe med, end Løfter og med Liimstangen. Et Løfte, uagtet det betyder Alt, betyder dog tillige i sin høflige Skikkelse ikke mere end at det afgiver en ypperlig Ingredients i Theepassiaren, idet Løftet ligesom Punschkommercen i Visen gaaer hele Aftenen Bordet rundt, uden at den ene Lovende generer den Anden. Et Løfte er et Bruuspulver, hvormed den hele Menneskehed er uforlignelig vel tjent.

---

i Visen] en Drikkevise af Alb. Thura, »gjort efter en god Vens Begjæring, til at bruge i et fornøyeligt Selskab ved et Glas Viin« (Adskillige Betænkninger og Indfald. Kbhvn. 1741, Nr. 32), har til Omkvæd: »Rund, Rund, Rund, saa sædeligt og glædeligt vi tar vort Glas for Mund.« Noget lignende synger Christoff i Holbergs Jacob von Tyboe 4. Akt 5. Scene.

Dette kan man ikke noksom gjøre sig Rede for, naar man ret vil forstaae at prise den philosophiske Optimisme, i hvilken vi allerede flere Aar befinde os overordentlig vel, ja salige. *Posito* jeg sætter, og naar jeg siger *posito* har jeg jo Lov at sætte det Usandsynlige, altsaa *posito* jeg sætter, at Hr. A. A., hvis Løfter formodentlig ikke har angrebet ham, greb sig an og skrev Systemet. *Posito* jeg sætter, og naar jeg siger *posito*, har jeg jo Lov at sætte, hvad der er urimeligere end det Urimeligste, altsaa *posito* jeg sætter, at hvis Hr. A. A. ikke skrev Systemet, saa skrev Hr. B. B. det — hvad saa? Lader os endnu et Øieblik dvæle ved denne Tanke, som vi vel alle i flere Aar ere fortrolige med: Tanken om Udsigten til Haabet om Systemet. Altsaa for at fatte mig ganske kort, *posito* jeg sætter, at Systemet kom til Syne her i Kjøbenhavn, hvad saa? Saa maatte man jo læse det, medmindre Hr. C. C. øieblikkelig skulde være saa god og menneskekjærlig at love en Oversigt over Systemet samt at sætte os paa Standpunktet; thi da vare vi frelste igjen ved Løftet. Skete dette ikke, saa maatte man jo læse det. Hvilken Uleilighed, og hvo havde saa endelig Gavn deraf? Maaskee tilfredsstillede det ikke ganske, og det skulde da den ærede Forfatter have for al sin anvendte Flid, medens han ved et Løfte saa let kunde gavne sig selv og Andre mere endnu, end om han skrev et Vidunder af System. Det er dog simpelt og lavt at holde hvad man lover, derimod viser den sande Fornemhed sig netop som Virtuositet i at love, hvad Maleren i Schakspeares Timon siger: Vortrefflich! Versprechen ist die Sitte der Zeit, es öffnet die Augen der Erwartung: Vollziehen erscheint um so dummer, wenn es eintritt, und die einfältigen, geringen Leute ausgenommen, ist die Bethätigung des Wortes völlig aus der Mode. Versprechen ist sehr hofmännisch und guter Ton. Vollziehen ist eine Art von Testament, das von gefärlicher Krankheit des Verstandes bei dem zeugt, der es macht. (Cfr. 5te Akt, 1ste Scene). Fremdeles,

---

Posito sat, antaget (Udtryk hentet fra den formelle Logik). Hr. A. A.] her stod oprindeligt: »Prof. Heiberg«. Se S. 17 Anm. Hr. B. B.] her stod oprindeligt: »Prof. R. Nielsen«. Der sigtes til: Den speculative Logik i dens Grundtræk, af Lic. Rasmus Nielsen, 1.–4. Hæfte, Kbhvn. 1841—42, der i Fortalen betegnes som »Fragment af en philosophisk Methodologi«. Sml. S. Kierkegaard's Bladartikler S. 35. Hr. C. C.] her stod oprindeligt: »Hr. Stilling«. Magister P. M. Stilling udgav 1842: Philosophiske Betragtninger over den speculative Logiks Betydning for Videnskaben, i Anledning af Professor R. Nielsens: »Den speculative Logik i dens Grundtræk«; i Fortalen betegnes Bogen som »veiledende« og »introducerende«; sml. S. Kierkegaard's Bladartikler S. 37. Timon] i A. W. v. Schlegels og Tiecks Oversættelse VII S. 233 (Berlin 1832), hvor der staar: ist die That des Wortes osv.

naar Systemet blev læst, da skulde Læsningen maaskee tjene til at gjøre Forskjel mellem dem, der ansaaes for at forstaae det, og dem, der ansaaes for ikke at forstaae det, der skulde opkomme Tvedragt og Partier, medens nu den hele Slægt lever i Samdrægtighed og Egalitet ligeoverfor Løftet, hvilket ethvert Menneske er lige nært.

Nærværende Bog, som jeg herved skikker ud, er skreven, som jeg troer man i en ældre Tid skrev Bøger. Den, der har skrevet den, er Een, der har tænkt Adskilligt over den Sag, om hvilken han taler, og troer som en Følge deraf, at vide lidt bedre Beskeed om den, end der i Almindelighed vides. Han er heller ei ganske ubekjendt med hvad tidligere er skrevet om den Sag, og bestræber sig for at lade Enhver vederfares Ret. I Mangel af den uhyre Opgave at forstaae alle Mennesker har han valgt, hvad man vel maaskee vil kalde bornëret og taabeligt, at forstaae sig selv, som nu strax, hvorfor han vil være Forfatter, om Driften i ham ikke er, hvad en Drift i Aand aldrig bør være, en udefter reflekteret, at han ikke med stor Vigtighed bestemmer sig til at skrive en Bog for at hjælpe Andre, da han dog veed, at væsentlig er ethvert Menneske lige klogt, og fremfor Alt, at væsentlig maa ethvert Menneske hjælpe sig selv. Er Driften derimod en indre og indefter reflekteret, da skriver man en Bog som Fuglen synger sin Vise, som Træet skyder sin Krone, er der Nogen, der glæder sig derved, saa meget desto bedre.

Dog ved saaledes at ville forstaae sig selv kommer man langsommere frem og tillige temmelig besværligt. Hvad man udfinder, det være glædeligt eller sørgeligt, assimilerer man sig strax *in succum et sanguinem*. Man udfinder saaledes ikke, for at tage et Exempel, at alle de Beviser for Sjelens Udødelighed, der hidtil ere blevne førte baade i og udenfor Christendommen, ere utilstrækkelige, da det sande Beviis først ligger i Mediationen af dem alle; men man søger et Beviis, der overbeviser Een selv, at det ikke skal ende med, at Beviset for Sjelens Udødelighed bliver det eneste Udødelige, hvilket man lader gaae tilveirs som Børnene deres Drage, uden engang at have saa meget som Børnene — en Snoer i den. Man bliver ikke i sin Viden ligegyldig som en Udraaber, der blot er bekymret for at udraabe, bekymret for at blive af med sin Vare, bekymret for at faae den høieste Priis ved Auctionen; men man sætter

---

in succum et sanguinem (over) i Saft(erne) og Blodet. Sml. Cicero, Breve til Atticus IV 18, 2.

bestandig sit Liv ind, fordi man er forvisset om, at det at kunne *συμπαθησαι ταις ασθενειαις των ανθρωπων* er det sande Erkjendelsens Princip, da Dispositionen til alt Menneskeligt ligger i ethvert Menneske, og desto tydeligere, jo dybere Menneske han er. Man er forvisset om, at uden Liden gives der ingen sand Viden, fordi Liden netop er Inderlighedens Bestemmelse, der erhverver Een den egne Viden, og sikkrer Een for, at kunne sige Sandheden paa samme Maade som Bileams Æsel. Man forstaaer derfor ikke ved Liden Hovedbrud og Natteflid paa Studerekammeret, men noget Andet, en Ære, fra hvilken end ikke det eenfoldigste Menneske er udelukket, fra hvem Videnskabens Dyrker kun er forskjellig, forsaavidt han lider, hvad han lider, tydeligere og bestemtere og under Bevidstheds Form. Man er høimodig nok til begeistret at troe, at Lidelse er den jordiske Tilværelses guddommelige Hemmelighed, at kun i Lidelse er man i Pagt med Gud, og at derfor, hvis Nogen er udelukket fra Viisdommen, da er det kun den Lykkelige, hvem Lykken gjorde saa letsindig, at han slet Intet leed, hvilket den Alvorligere altid vil vogte sig for, selv om han ikke ved det Udvortes og ved Skjebner kom til at lide; thi han vil vide selv sympathetisk at erhverve Lidelsen. Man ønsker ei at tabe den daglige Tale og Sprogbrug af Sigte, og komme, hvad der vel stundom hænder en Videnskabsmand, som en Taarnvægter fra fjerne ubekjendte Egne, hvilket har til Følge at han bestandig colliderer med det Daglige, og, uden selv ret at være sig det bevidst, fornærmer Sprogets Genius og de retmæssige Medinteressenter i Sprogets fælleds Eiendom. En saadan Adskillen er sørgelig og nærer kun den Illusion, at Videnskaben i sin utilgængelige Fjernhed er større end det Almene, medens den dog netop derved synker ned til at blive en endelig Magt i samme Forstand, som Skjønhed, Rigdom, hvis Besiddelse udelukker og adskiller, men ikke forsoner. Dette forstod den skjønne græske Videnskab, og derfor er det saa velgjørende at beskæftige sig med den, fordi den ikke forlod Menneskene i den Hensigt at lyde som en Røst fra Skyerne, men blev paa Jorden, paa Torvet, hos Menneskenes Syssel, hvilket især hiin Mand for-

---

συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις τῶν ἀνθρώπων] have Medlidenhed med Menneskenes Skrøbeligheder, Hebræerbrevet 4, 15 (hvor der staar *ἡμῶν* — vore — istedenfor *τῶν ἀνθρώπων*). Bileams Æsel] 4. Mosebog 22. Kap. en Taarnvægter] der tænkes maaske paa Berthold i Achim v. Arnim's Roman Berthold's erstes und zweites Leben (Berlin 1817). hiin Mand] Sokrates; i Manuscriptet henviser S. K. til Diogenes Laertios II. 21, hvor disse Ord siges om ham.

stod, der opgav Kunsten, opgav Udgrundelsen af de physiske Tin og derpaa begyndte at philosophere i Værkstederne og paa Torve Medens derfor den græske Videnskab er saa opløftende, er der ti lige et tankefuldt Veemod udbredt over den, i hvilket den er foı sonet med det Jordiske. Den kjender fuldtvel sin ophøiede Heı komst, fornegter den heller ei, men har ingen forfængelig Glæd af Forskjelligheden og føier sig derfor ind i det Daglige. Den e som en Gud, der gaaer om i menneskelig Skikkelse, og hvert Øie blik gjør et Mirakel med det dagligdagse fattige Udtryk, meden han dog i Alt ligner et almindeligt Menneske, uden forsaavidt hiin Veemod snart som et let Anstrøg af Tungsind bøier hans Skikkels snart forklarer sig som en guddommelig Spøg, der forynger han Skikkelse næsten til Overgivenhed.

Videre har jeg ikke at tilføie, uden forsaavidt jeg her et Øie blik skulde sysselsætte mig med den Tanke, der kun latent o som uvedkommende var tilstede under Udførelsen, den Tanke, hvilket Forhold jeg mener at sætte mig til Læsere. Denne Oveı veielse anseer jeg for en Spøg, en letsindig lille Tidsfordriv, sor man kan anvende en halv Time paa, naar man er færdig, me heller ikke før. I vore Tider betragter man det anderledes o mener, at den taabelige Alvorlighed, med hvilken en Forfatte søger at skabe og at skaffe Læsere, førend han begynder at skriv at den ungdommelige Letsindighed, med hvilken han udkaste Planer og indvier Menneskene deri, at dette virkelig er Alvor, de beviser den fuldvoxne Mands Modenhed. Den, der i sin Betragt ning af Livet og Livsforholdene ikke er kommen saa vidt, at ha veed, hvad der kan bære en alvorlig Prøvelse og hvad der sor en tynd Iisskorpe kun kan bære en Skøiteløbers Hasten, han ka naturligviis aldrig naae Alvor i sig eller i sin Præstation. Kun si selv er ethvert Menneske anviist, og den, som passer paa at bliv her, han har en fast Grundvold at træde paa, der ikke skal beskæmm ham. Naar han da overveier med sig selv, hvad han vil, hvorvid han vil, naar han i Kraft af denne Overveielse begynder langsom og taust, da skal hans Alvor ikke beskæmmes. Naar det derimo behager en Mand at blive alvorlig ved Tanken om hvad han v gjøre for Andre, da viser dette, at han fra Grunden af er en Naı hvis Liv er og bliver Spøg trods Miner og Gebærder og vældig Talemaader og bekymrede Theaterstillinger, hvis Existents Inte har at betyde uden forsaavidt der ved Ironiens Hjælp kan bliv lidt Moerskab ud af den. Om Een, der vil skrive en Bog, due dertil, skal Tiden lære ham, om han skal blive færdig med deı

om han ikke netop i samme Oieblik skal komme til Skade og vælte Blækhornet over den, eller forlægge Manuscriptet, eller Bogtrykkeren skal kaste ham det bort, eller Buddet tabe det, eller Sætteriet brænde af, eller Oplaget bedærves, eller det skal vise sig, at intet Menneske bryder sig om, hvad han skriver — alt Dette kan intet Menneske faae at vide forud, og den, der er klog nok til at ville forudsætte alt Dette i sin *faveur*, han er vel klog, men Gud veed, hvad han egentlig er klog paa, og Gud veed, hvorledes et fornuftigt Menneske skulde blive klogt paa ham. Det, Enhver kan vide, er, hvad han vil, hvad han kan, hvad han har gjort, hvilket Alt egner sig til en alvorlig Betragtning, der igjen skal gjenføde hans Sjel til ny Alvor. At ansee enhver Tidens Luftning for et Vink af Styrelsen, der har Betydning for hvad han skal gjøre, ligesom for Skrædersvenden, fordi Vindpustet var stærkt nok til at blæse ham ned af Bordet; at ville ride Sommer i By paa en Stilk Puurløg, man har opelsket i en Urtepotte; at ville erobre det hellige Land, uden engang at vide, hvor det ligger paa Landkaartet; at gjøre Anskrig i hele Menigheden, fordi man selv har taget feil og taget en Ko for en Veirmølle; at sammenkalde alle Skræddere for at forklare dem, at man maa slaae Knude paa Traaden; at gaae hele Dagen som Fodposten gjennem Gaderne og ringe Folk fra deres Arbeide for at byde dem en Subscriptions-Plan; at gjøre Middagsselskab paa en Spiseseddel, og bespise de Hungrige med Ideen til et Selskab, hvis Bestemmelse er at befordre alle Fattiges Opkomst — det er enten Spøg, og som saadan stundom ret moersom, eller det er Alvor, og som saadan en fortvivlet Spøg og desto mere fortvivlet, jo grundigere Galskaben er.

Den, der altsaa skal være min Læser, han maa være enig med mig i, at selv om Videnskaben i vor Tid er færdig med Alt, saa har den dog uheldigviis glemt Pointen i det Hele. At her Intet er at gjøre ved Actieselskaber eller ved Subscriptions-Planer eller ved en Kjededands om en eller anden literair Afgud, er netop Pointen. Den, der er forvisset herom, at Enhver er anviist sig selv, og at dette er Hovedsagen, kun han er min Læser; men derfor kan jeg ikke vide med Bestemthed, om han ikke allerede er videre end jeg. Imidlertid troer jeg dog nok, at det paa een eller anden Maade vil have Betydning for en Saadan at læse, hvad jeg skriver, medens, for atter at gjentage det, det naturligviis aldrig

---

at sammenkalde alle Skræddere osv.] som Till Uglspil gjør.

kunde falde mig ind, at sætte mig hen og ind i den Vigtighed, at det for Andres Skyld var nødvendigt, at jeg skrev en Bog. Først naar Driften og Trangen i mig har bestemmet mig til at skrive, først naar jeg er bleven færdig, først da kan det falde mig ind, at tænke paa en Læser. Ved Hjælp af denne Betragtning er jeg da ogsaa fritagen for enhver utidig Bekymring Bogens Skjebne betræffende. Formodentlig kommer nu nærværende Bog ud, med Bestemthed kan jeg ikke vide det; hvis den da træffer en Læser, som har nogen Gavn eller Glæde af den, da er det mig en uvis og uberegnet Indtægt, og hermed ere vi qvit til gjensidig Contentement og Fornøielse.

Hvad vore Systematikere og philosophiske Optimister angaaer, da ville disse vel snart forvisse sig om, at her Intet for dem er at gjøre; snart, siger jeg, ja ligesaa snart tænker jeg, som jeg siger det; thi for dem gaaer jo Alt trip, trap, Træsko. De ville let indsee, at der ingen Tid er at spilde paa en Efternøler, der Intet har seet i Verden og kun har foretaget en Indenlandsreise indenfor sin egen Bevidsthed, og altsaa ingen Vei kommer, medens enhver Systematiker er ganske anderledens befaren og har været »Fanden i Vold baade i Trapezunt og i R—«. De kunne umuligen finde det Umagen værd, at gjøre nogen Ophævelse for en saadan Reisendes Skyld, saa meget mere formodentlig som de maae gjøre saa mange Ophævelser om »Intet«. Gud give Lykke og Held til, at dette maa skee, da seer jeg eet af mine kjæreste Ønsker opfyldt. Skulde dette derimod ikke skee, skulde de mod Forventning beslutte sig til at tage sig af mig, da beder jeg dem, at være ganske ugenerede; thi jeg er nu som altid i alle Maader til Tjeneste. Kun een Bøn, een bønlig Begjæring; man gjøre med Bogen og med mig, hvad man vil, kun, jeg beder og besværger, kun bringe man mig ikke ved Hjælp af Mediationen ind med i den systematiske Kramkiste. Jeg har en Angest for Mediationen; jeg kan ikke gjøre ved det. Ordet virker, ikke i og for sig, men ved den idelige eensformige Brug paa min Sjel, som naar Een Dag ud Dag ind filer en Sav, som den Lyd, hvilken Xantippe efter Socrates's Udsagn frembragte ved sin idelige Skjælden, Lyden af Tridser. (Diogenes 2,5,36). Min Bygning, min Helbred, min hele Constitution egner sig ikke

---

»Fanden i Vold« osv.] Holberg, Gert Westphaler 7. Scene: Anders Christensøn har jo været tre a fire Gange i Bordeus og Roven i Frankrig, ja Fanden i Vold hen i Trapezund eller Cattesund.

for Mediationen. At det er en Ufuldkommenhed, kan gjerne være, men naar jeg selv tilstaaer det, kunde man jo føie mig. Blot det Ord Mediation nævnes, bliver Alt saa storartet og grandiost, at jeg ikke befinder mig vel, men er beklemt og benauet. Man have da Medlidenhed med mig blot i denne ene Henseende, man forskaane mig for Mediationen og for, hvad der er en Selvfølge, at blive den uskyldige Anledning, der foranledigede en eller anden philosophisk Ramser, at fortælle om igjen ligesom Skolebarnet i Chorsdøren, hvad jeg dog nok kjender, Historien om den nyere Philosophies Begynden med Cartesius, og det philosophiske Eventyr om, hvorledes Væren og Intet slog deres Deficit sammen, saa der kom Vorden ud af det, samt hvilke vidunderlige Ting der senere skete i Fortællingens Fortsættelse, der er meget livlig og bevæget, uagtet det ingen Fortælling er, men en reen logisk Bevægelse. Alt dette læser man paa Tydsk, og naar man læser det hos Hegel, saa læser man det saaledes, at man lærer Noget deraf og ofte vender med Ærbødighed tilbage til Mesteren. Men selv om hvad Hegel har sagt, var ligesaa vist, som at *amo* hedder af *verbum: amavi amatum amare;* selv om det var ligesaa evident som Beviset for den pythagoriske Læresætning, saa bliver det dog lige taabeligt, om en Ældre vilde blive sig selv vigtig ved at udgive en Bog herom, der ikke var bestemt for Yngre og aldeles Lærlinge, og det bliver dræbende kjedsommeligt for den, der skal modtage slig Underviisning, naar han dog, som Enhver anden, der har staaet Konfirmation ved et Universitet, kan, hvis et eller andet Livsforhold gjorde det nødvendigt, Lectien ligesaa godt, om han end ikke antager, at det er Noget at skrive.

Skulde hvad jeg har skrevet paa en lignende Maade forholde sig til noget tidligere Værk, hvad enten der nu blev Sandsynlighed for, at jeg med Flid havde fortiet det, eller det havde sin Grund i en tilgivelig Uvidenhed, saa sige man det blot med to Ord, uden al Mediation, jeg skal vel paaagte det. Det er ikke min Bekymring i Livet, at blive Forfatter, det er ikke min Attraae at franarre Folk deres Penge, derfor forpligter jeg mig til, hvis hiint paavises, at give Enhver Kjøber sine Penge tilbage; thi jeg siger med

---

Historien om osv.] sml. Heiberg, Perseus, Nr. 1 (1837) S. 35 ff. *amo* (jeg elsker) bruges i den latinske Skolegrammatik som det første Exempel paa Verbernes Bøjning; »af *verbum*« ɔ: i Hovedtiderne (jeg elskede, for at elske, at elske).

Hamann: »nicht eine blosze ὁρμή sondern ein *furor uterinus* hat mich zu den meisten Aufsätzen getrieben. Anstatt Geld zu nehmen, hätte ich lieber Geld gegeben, und das Wiederspiel von andern Schriftstellern getrieben.« (7,205).

Hamann: i et Brev til Herder 6. Febr. 1785. Den citerede Udgave er Roths, Berlin 1821 ff. ὁρμή (hormæ) Drift. *furor uterinus* Livmoder-Raseri ɔ: rasende Trang til at føde.

VIII.

Hvad jeg forudsiger, det vil enten skee, eller det vil ikke skee: thi Apollo har forundt mig Prophetiens Gave.

TIRESIAS.

§ 1.

Vanskeligheden i Almindelighed.

At begynde et philosophisk Tidsskrift i Danmark, kan ikke blot synes at være, men er i Sandhed en betænkelig Sag; jeg selv har ikke undladt at gjøre, hvad vel endog den mod mig gunstigst stemte Læser vil føle sig opfordret til, at ryste paa Hovedet, advarende og bebreidende at tilraabe mig: »hvorledes gik det ikke«? . . . Mænd, der ved Genie, ved Talent, ved Kundskabs-Riigdom, ved Læseverdenens ubegrændsede Tillid staae udmærkede iblandt os, have begyndt derpaa, og efter kortere eller længere Tids Forløb atter opgivet det. Ja selv for Hr. Professor Heiberg er et saadant Foretagende ikke lykkedes efter Forventning. Af hans Perseus, en Journal for den speculative Idee, udkom kun to Hefter. Og dog var vel han Manden, hvis ellers Nogen er det i Kongeriget. Idet han begyndte et saadant Værk, kunde han stole paa sin egen Magt, turde være sikker paa, at Medarbeidere vilde flokkes

Tiresias] i Horats's Satirer II, 5, 59. »hvorledes gik det ikke« ...] **Holberg,** Gert Westphaler (5-Akts Stykket) 1. Akt 3. Scene: (Gert) hvorledes gik det ikke Arius, der satte sig op imod sin Bisp? Perseus] Perseus, Journal for den speculative Idee. Udgiven af Johan Ludvig Heiberg. Nr. 1 Juni 1837, Nr. 2 August 1838.

om ham, da enhver Ældre vilde indsee, at det var et Foretagende, der havde et kjært og uafviseligt Krav paa hans kraftige Bistand; enhver Yngre føle sig smigret ved den blotte Tanke om den literaire Distinction, at have den Ære at være Medarbeider i Prof. Heibergs Journal, Noget, ingen Yngre bedre forstaaer end jeg, der endnu ofte mindes, hvorledes i sin Tid det ungdommelige Sind følte sig beruset ved at turde vide, at et Bidrag ikke blev forsmaaet, hvorledes ingen ung Cadet kunde see mere begeistret op til den berømte General, under hvis Fane han skal stride, end jeg til Flyvepostens uforglemmelige Redakteur. Desuagtet bestod dette Tidsskrift ikke længe, det blomstrede ikke ved et paafaldende Subscribent-Antal, Confluxen af Medarbeidere var, efter hvad man kan slutte af Indholdet, ingenlunde saaledes, som Enhver maatte formode det. Men er dette skeet, hvilken Sandsynlighed da, uden det Urimeliges, for, at et lignende Foretagende vil lykkes mig; eller rettere hvor stor Sandsynlighed da for, at der vil times mig noget Værre! Har Tiden ladet Andre forstaae, at det ikke lod sig gjøre, saa tør jeg vel neppe vente en venlig Belærelse af Erfaringen, men snarere en skrap og eftertrykkelig Correction, der kan indskærpe mig og mine Lige ikke formastelig at ville vove, hvad selv de Udmærkede opgave.

Vel er det sandt, at den philosophiske Interesse siden den Tid har udbredt sig videre og videre; vel er det sandt, at netop det, at Hr. Prof. Heiberg havde begyndt derpaa, kunde blive til stor Fordeel for mig, og man har jo oftere seet, at hvad den Stærkeste ikke formaaede, det slap den Svagere godt fra, at hvad den Rige ikke opnaaede, det vandt den Fattige, fordi han kom i det heldige Øieblik, da det var at høste, den Rige havde udsaaet; men desuagtet føler jeg meget godt, at Sandsynligheden for at mit Foretagende vil lykkes, er saare meget mindre, end den i sin Tid var for Prof. Heiberg. At Svaghed kan have Held til at udføre hvad Kraften ikke mægtede, det siger man nemt nok bag efter; idet man skal begynde, finder man vist ikke Opmuntring deri; thi hvo kjender Tiden og Leiligheden? See her staaer jeg atter ved det samme Punkt; hvo kjender Tiden og Leiligheden? Det er der

---

Bidrag ikke blev forsmaaet] S. K. skrev af og til i »Kjøbenhavns flyvende Post« (sml. S. 23 Anm.), se S. Kierkegaards Bladartikler S 3—31. Subscribent-Antal osv.] i 2. Hefte af Perseus findes en Fortegnelse over de 133 Subscribenter, deriblandt S. K. De to (eneste) Hefter indeholdt 6 Artikler, 4 af Heiberg selv, 1 af Martensen, 1 af Carl Weis.

ingen Mand i Kongeriget, der gjør saaledes som Prof. Heiberg; og dog vilde det ikke gaae.

Udsigterne ere da ikke de bedste; min Stilling ingenlunde fordeelagtig. Jeg er ikke Prof. Heiberg, ja jeg er endnu mindre end dette: ikke at være Prof. Heiberg; thi jeg er kun *N. N.* Den Ældre vil maaskee ansee mit Foretagende umodent, eller i det Høieste have Overbærelse nok til at see Tiden an, paa anden Dansk, han vil ikke understøtte mig, han vil dømme. Den Yngre vil vist ikke føle sig smigret ved den litteraire Exclusion at være min Medarbeider, neppe lod han sig vel bevæge ved mine Bønner. Hvorfor opgiver jeg da ikke det Hele, hvorfor nærer jeg endog Haab om, at det vil lykkes mig? Fordi min Hensigt ikke blot er god, men tillige en ganske anden end deres, der hidtil have forsøgt at udgive et philosophisk Tidsskrift; fordi min Forventning ikke blot er skjøn, men tillige en ganske anden end deres, der hidtil have begyndt derpaa.

§ 2.

Hensigten med dette Tidsskrift.

Hvor glædeligt det end er, at see Philosophien udbrede sig trindt i Landet, saa der snart intet Menneske mere findes, der ikke er berørt af dens Aande, indviet i dens Velsignelser, saa har denne Glæde hos mig dog ikke formaaet at beseire den Tvivl, om virkeligen alle de Mange, *qui nomen philosophiæ dederunt,* forstode, hvad der blev sagt, og hvad de selv sagde. Denne Tvivl ligger mig meget nær, da det ofte er gaaet mig selv saaledes, om end min ἐποχή har forhindret mig i at udgive mig for Philosoph. Ved enkelte Iagttagelser troede jeg engang at have forvisset mig om, at det ikke stod ganske rigtig til med adskillige af mine høistærede Samtidige. Da jeg nemlig trods al Anstrængelse ikke formaaede at hæve mig til den svimlende Tanke at tvivle om Alt, besluttede jeg, for dog ogsaa at tvivle om Noget, at samle min Sjæl paa den mere menneskelige Opgave at tvivle, om alle de Philosopherende forstode, hvad de sagde og hvad der blev sagt. Denne Tvivl beseires

---

qui nomen osv. som har meldt sig til Tjeneste hos Philosophien (ordret: som har givet deres Navn). ἐποχή] (epoché) »retirerende Tvivl« Efterl. Pap. 1844—46 S. 129 med Henvisning til Diogenes fra Laerte (IX, 70 og 76, hvor det betegner de græske Skeptikeres Standpunkt), det at suspendere sin Dom over ethvert Phænomen.

ikke i Systemet, men i Livet. Men er det saaledes, hvad hjælper det da, at Philosophien beseirer alle Tvivl, naar den bliver tilbage, om Menneskene virkelig forstaae Philosophien. Denne Tvivl kan heller ikke være hverken de Vedkommende eller Philosophien ligegyldig; de Vedkommende ikke; thi de ønske jo at forstaae Philosophien; Philosophien ikke; thi den ønsker jo at blive forstaaet. Videnskaben er ikke misundelig paa sin Viden, den vil meddele sig til Alle, den vil, at alle Mennesker skulle komme til Sandheds Erkjendelse. Den gjør ikke store Fordringer, den viser sig i ydmyg Skikkelse, den udtrykker sig med Kjærlighedens Nedladenhed. Er det ikke, for at tage et enkelt Exempel, atter og atter forkyndt af Philosophiens Præster, »at det i vor Tid er en Nødvendighed for Theologen at være Philosoph, for at kunne tilfredsstille Tidens Fordringer.« Men er det en Nødvendighed, saa maa det jo ogsaa være en Mulighed; thi det kan selv jeg indsee, at det vilde være meget uphilosophisk af Philosophien, at ansee det for nødvendigt, der er umuligt. Enhver Theolog kan da blive Philosoph. Det Ord: Theologen kan nemlig ikke i denne Tale tages *sensu eminentiori* om en eller anden enkelt udmærket begavet Theolog; thi det kan endogsaa jeg indsee, at det vilde være uphilosophisk af Philosophien at mene at have sagt Noget ved at sige en Tautologie; at det vilde være meget uphilosophisk af Philosophien at bestemme den høieste Væren indenfor en bestemmet Væren saaledes, at det var en anden Væren. Det for enhver theologisk Candidat saa trøstelige Udsagn vinder i opbyggende Kraft, naar man betænker de følgende Ord: »for at kunne tilfredsstille Tidens Fordring.« At det Ord: Tiden her ikke kan forstaaes om et enkelt udmærket philosophisk begavet Individ, indsees let, da det jo vilde være uphilosophisk af Philosophien at sige, at det udmærkede Individ skulde søge hos en Anden eller fordre af en Anden, hvad det nærmest maatte søge hos og fordre af sig selv. Heller ikke kan dette Ord: Tiden forstaaes om Tidens Idee, en Personification af Tiden, da det jo vilde være uphilosophisk af Philosophien at distinguere *realiter* mellem Tidens Idee og hiin Theolog κατ' ἐξοχήν, der jo vilde være Tidens Idee. See saa god er Philosophien i disse sidste Dage, saa forskjellig fra hiin gamle

---

vil, at alle Mennesker osv.] sml. 1. Brev til Timotheus 2. 4. Philosophiens Præster] Heiberg, Perseus, Nr. 1 S. 11: En speculativ Theologie er den uundgaaelige Fordring. *sensu eminentiori* i højere Forstand, = κατ' ἐξοχήν (kat' exochæn). distinguere *realiter* sætte en virkelig Forskjel.

karrige Gudinde, der kun vilde elskes og tilbedes af nogle Faa, aabenbare sig for Færre. Den gjør enhver Theolog til Philosoph og gjør det, for at han kan tilfredsstille Tidens Fordring, hvilken da maa være philosophisk, hvilket igjen forudsætter, at Tiden, det er Summen af Individer, er philosophisk. Hvilket skjønt Haab for enhver theologisk Candidat! Naar nu blot ikke den Tvivl stod tilbage, om man dog virkelig forstod hvad man sagde, og hvad der blev sagt.

Hvad Theologien saaledes forkynder, det Samme forkynder alle de andre Videnskaber, da de alle gravitere til Philosophien. Som et Tutti lyder det fra alle Munde: »Philosophie er Tidens Fordring.« Og Philosophien erkjender jo Tiden for det Fornuftige, dens Fordring altsaa for en fornuftig Fordring. Jeg troer gjerne det Bedste om mine Medmennesker, og derfor troer jeg gjerne om hver Enkelt, der taler, at han forstaaer hvad han siger; men desuagtet bliver der for mig altid et Residuum af Tvivl. Det er denne resterende Tvivl, jeg ønskede udryddet; at opnaae dette, er Hensigten med nærværende Tidsskrift.

Dersom der nu er flere end jeg, der ikke ganske forstaae det Meget, Philosophien siger i vor Tid især betræffende Theologien, saa vide de godt at skjule det; de ere, hvis *(posito)* de ikke ere kloge paa Philosophien, i Mangel deraf kloge paa Verden. Denne Klogskab har jeg desto værre altid manglet. Philosophien kan det, som ovenfor bemærket, ikke være ligegyldigt, om den virkelig bliver forstaaet eller ikke; og dog kan den kun ved den Vedkommendes Dumhed faae det at vide; thi den, der er klog, lader sig ikke mærke dermed.

Min Hensigt er da at tjene Philosophien; min Qualification dertil den, at jeg er dum nok til ikke at forstaae den, ja endnu dummere — dum nok til at forraade det. Og dog kan mit Foretagende kun gavne Philosophien; thi den kan jo ingen Skade have af, at selv den Dummeste bliver klog paa den; den vinder netop derved sin fuldkomneste Seier og beviser Rigtigheden af, at gjøre alle til Philosopher.

Er denne Hensigt ikke god, og er den ikke en anden end deres, der hidtil have forsøgt, at udgive et philosophisk Tidsskrift, om den end deri er eens med hines at ville tjene Philosophien? Dog Tjenesterne ere forskjellige, Een tjener den ved sin Viisdom, en Anden ved sin Dumhed.

I Forhold til denne min Hensigt har jeg alvorlig prøvet mig selv, og ved denne Selvprøvelse befundet mig at være i Besiddelse af de fornødne Egenskaber. Dette tør jeg sige uden at gjøre noget

Brud paa Beskedenhed og Sømmelighed. De Egenskaber, der u
fordres, ere: Dumhed og Resignation. At jeg er i Besiddelse
den første, det vil vel Ingen være saa høflig at afdisputere mi
Hvad den anden angaaer, da fører jeg jo ved at gjøre en Tilsta
else betræffende den første et Beviis for at være i Besiddelse
den sidste. Desuden vil jeg ingenlunde rose mig af den som
en Dyd; thi den vil efter al Sandsynlighed betale sig godt. Ogs
en trofast Elsker kan jo faae det Indfald, at ville friste den E
skede, ikke for at hun skal tabe Noget derved, men for at h
skal vise sig i forhøiet Skjønhed for hans forelskede Blik. Phil
sophien elsker jeg, Philosophien har jeg elsket fra min tidli
Ungdom. At jeg føler for megen Ærbødighed for den til at tur
tillade mig at friste den i samme Forstand, som hiin Elsker d
Elskede, behøver jeg vel ikke at forsikkre. Hvad han gjør vilkaa
ligt, og deri ligger netop det Feilagtige om end for Elskoven T
givelige, det gjør jeg, dreven af Nødvendighed. Resultatet kan d
derfor gjerne blive det samme — at Philosophien vil aabenba
sig for mit elskende Blik skjønnere og herligere end nogensind
Skulde der da høre saa megen Resignation til at vedkjende s
sin Svaghed, naar man tør vente dette? Naar Alt kommer til A
hvo vilde da ikke, i Mangel af noget Høiere, med Glæde være d
taabelige Spørgsmaal, der gav en ung Pige Anledning til at rødn
skjønnere end nogensinde; den næsten barnagtige Eenfoldighe
der bragte Viismanden til at smile betydningsfuldere end noge
sinde; den Dumhed, der gav Anledning til, at en Vittighed bl
sagt; den Misforstaaelse, der gav Viisdommen Anledning til at fo
klare sig fatteligere end nogensinde! Som hiin Elsker vil jeg
ikke friste Philosophien; thi vel har jeg altid elsket den; men m
Kjærlighed er ikke saa lykkelig, at jeg skulde vove dumdristi
Experimenter. Frister jeg den, da er det ved Bøn og Paakaldels
Jeg hører ikke til de Mægtige, der leve paa en fortrolig Fod m
Philosophien og omgaaes den som deres Lige; jeg er som en rin
Træl i det fyrstelige Pallads, der hver Dag seer den kongeli
Majestæt, skjøndt et svælgende Dyb skiller mig fra ham. Dog h
jeg, som Trællen i Palnatoke, kun eet Ønske, at maatte see den
sin hele Glands. Skulde det ikke skee? Philosophien gaaer ik
som Harald Blaatand i Mørke, den tager ikke feil, tager ikke Li
skjorten istedenfor Kroningsdragten. Skulde det ikke skee? Na
viser Philosophien sig herligere end naar den bliver begribel

---

Palnatoke] 4. Akt (Oehlenschlägers Tragödier 1841 ff. II S. 271—72).

selv for de Uforstandige! Men naar Ingen vil tilstaae, at han er det, saa kan Philosophien heller ei vise sig saaledes.

Er denne min Hensigt ikke skjøn, er den ikke en anden end deres, der hidtil have forsøgt at udgive et Tidsskrift.

§ 3.

Min Forventning.

Da Læseren kjender min Hensigt, saa kjender han ogsaa min Forventning; thi min Forventning er, at min Hensigt maa blive opnaaet. Jeg forventer da et lykkeligt Udfald; men til et lykkeligt Udfald hører i nærværende Tilfælde tvende Ting; at mit Foretagende lykkes i udvortes og mercantilsk Forstand, og at det lykkes i indvortes og videnskabelig Forstand.

I udvortes Henseende betræffer min Forventning Subscribenter og Medarbeidere.

Erfaring har lært, at et philosophisk Tidsskrift ikke tør vente et talrigt Følge. At jeg tiltrods for Erfaringen gjerne kunde ønske mit Tidsskrift en saadan Lykke, er klart; thi at ønske er en fri Kunst. At jeg tiltrods for Erfaringen venter et lykkeligt Udfald, kan vel trænge til en Forklaring. Her er den. Mit Tidsskrift er forskjelligt fra de tidligere, altsaa tør jeg ogsaa vente en forskjellig Skjebne, da Forskjelligheden netop er af den Art, at den gjør en heldig Skjebne sandsynlig.

Den, der siger, at Menneskene ere tjenstvillige, han siger hverken noget Nyt, eller noget Usandt. De ville gjerne fremhjælpe ethvert gavnligt Foretagende, og fremfor Alt, staae de Betrængte bi; kun ønske de, at deres veldædige Virksomhed, deres udviste Tjeneste bliver klar og tydelig, ikke tvetydig og disputabel. Med at være Subscribent paa mit Tidsskrift er der nu ingen Mislighed forbunden. Dersom jeg var istand til, hvad de Andre, der have forsøgt at udgive et Tidsskrift, havde til Hensigt og formaaede, at belære eller at beseire, saa var det jo tænkeligt, at det, Subscribenten fik af mig, var kosteligere end det, jeg modtog af ham, og at saaledes han, der troede at gjøre en Velgjerning mod mig, paa en underlig Maade blev min Skyldner; ja det blev saa langt fra, at han blev den ophøiede Velgjører, at han tvertimod ved at være Subscribent kunde synes at gjøre en høist betænkelig Concession med Hensyn til sig selv. Alene denne Omstændighed maatte gjøre ham tvivlsom, og en tvivlende Mand handler ikke gjerne. Naar

derimod min Subscriptions-Plan kommer Læseverdenen tilhænde, da siger maaskee den Enkelte til sig selv: »lad see hvad det er Forfatteren vil — Han vil belæres — Det er der Mening i, og dersom mine mange Forretninger ikke forhindrede mig deri, skulde jeg gjerne selv belære ham. — Hvad vil Forfatteren — han vil beseires — det kan jeg begribe, og hvis mit Embede ikke krævede al min Tid, skulde jeg med Glæde gjøre Kaal paa ham, jeg der allerede i flere Aar føler mig som et oprigtigt og værdigt triumpherende Medlem af den triumpherende Menighed — da jeg imidlertid ikke har Leilighed til nogen af Delene, saa vil jeg dog gjøre Noget for ham — jeg vil subscribere.« Der er som sagt ingen Tvetydighed mulig. Min Subscribent bliver i enhver Forstand min sande Velgjører; jeg har Intet at byde ham uden en Qvittering og en hjertelig Taksigelse. Subscribenten behøver ikke at befrygte, at jeg paa en underfundig Maade skulde fraliste ham Fordringen paa at kaldes min Velgjører, han er og bliver det i alle Maader, jeg hans Skyldner, naar han betaler Qvitteringen, naar han læser Tidsskriftet og tænker paa mit Vel, og endnu mere, hvis han virkelig kommer mig til Hjælp med Belærelse. Ethvert følende Menneske, der i Sandhed ønsker at gjøre Vel, han kan neppe gjøre noget Bedre end at subscribere paa mit Tidsskrift. Men naar jeg siger: ethvert følende Menneske, da nævner jeg en talløs Skare — see! derfor forventer jeg mange Subscribenter. Tør jeg det ikke, tør jeg ikke vente Deeltagelse? Jean Paul siger etsteds: »Menneskene ere altid villige til at hjælpe Een at bære hans Kors, naar de veed, at det er det Kors, til hvilket man skal nagles.«

Hvad Medarbeidere angaaer, da tør jeg, som ovenfor bemærket, ikke vente nogen Bistand. Dog dette Uheld tjener kun til fra en anden Side at belyse det Heldige i min Stilling. Fik jeg mange Medarbeidere, da beviste denne Omstændighed jo, at det var gaaet Mange, ligesom mig, at de ikke havde forstaaet Philosophien. Men i samme Grad som dette var Tilfældet, i samme Grad blev det jo betænkeligere med Hensyn til min Hoved-Forventning, min videnskabelige Forventning, at blive beseiret. Hvis Mange ikke havde forstaaet den, da blev dette et farligt Argument imod enhver Philosophie, især mod den, der vil forstaaes af Alle. Naar jeg derimod ingen Medarbeidere faaer, ikke en eneste, saa vinder min

---

den triumpherende Menighed: »den triumpherende Kirke« betegnede i ældre Theologi Fuldkommenhedstilstanden efter Christi Gjenkomst.

videnskabelige Forventning i den Grad Sandsynlighed, at den næsten bliver til Vished.

Min videnskabelige Forventning er, at jeg maa vorde beseiret, maa vinde ved at tabe, eller for at udtrykke mig paa en Maade, der ganske stemmer med mine Følelser, at det maa lykkes gode Mennesker at gjøre mig klog paa Philosophien.

Dog siger maaskee Een: »Du er for ubetydelig, Philosophien finder det ikke Umagen værd at beseire Dig.« Viig bort afskyelige Tanke! Skulde jeg vove at troe, at der var en Eneste i min philosophiske Samtid, der kunde raisonere saa uphilosophisk. Philosophien vil jo være populair, vil gjøre sig forstaaelig for Alle. Jeg være nu saa ubetydelig som jeg være vil; jeg finde ingen Plads i alle de Processioner i Tidens Strøm, der bære en concretere Benævnelse, under Rubrikken: Alle slipper jeg vel med ind. Kategorien: Alle gjør ingen smaalig Forskjel, den tager Alle med. Dertil kommer, Philosophien er jo ikke en endelig Magt, ikke en selvkjærlig Tyran, der vil stride, men en menneskekjærlig Genius, der vil bringe alle Mennesker til Sandheds Erkjendelse. Jeg gjør intet Oprør, det vogter jeg mig vel for, jeg søger Belærelse. Jo mere ubetydelig jeg er, desto større Triumph for Philosophien. Til den Ende spare man intet Middel, man tage mig med det Onde eller med det Gode, alt eftersom det findes tjenligt; jeg vil taale Alt, lide Alt, gjøre Alt, naar det blot maa lykkes mig at blive indviet; kun tillade man mig, aldrig at sige ja til Noget, jeg ikke forstaaer, kun fordre man ikke af mig, at jeg skal forklare Andre, hvad jeg ikke selv fatter.

Maaskee siger Een: »det, der fordres af Dig, er, at Du skal tie og blive ved at høre.« Ak Herre Gud! Tiden gaaer hen. Det er jo dog urimeligt af en Philosophie, der er saa klog paa Livet, at den ypperlig ved at spotte dem, der tie og vente noget Hinsides, veed at forklare dem, at de ere narrede, det er jo urimeligt af en saadan Philosophie at gjøre Mine til at narre mig paa en lignende Maade, eller rettere paa en værre Maade; thi den, der engang for alle opgiver det Nærværende, han haaber, men mig narrer man ved bestandig at flytte Terminen ud. Hav dog Medlidenhed! Hvad hjalp det, at jeg om 10 Aar fik at vide, hvad jeg skulde have gjort for 10 Aar siden, saa blev jeg jo reent confunderet. Livet er kort, man gjøre mig dog ikke Konsten altfor lang, fremfor Alt ikke længere end Livet. Skulde det koste et heelt Liv at forstaae Hegel, saa vilde denne Philosophie jo indeholde den dybeste Modsigelse.

Dog dette behøver jeg ikke at befrygte. Naar jeg betænke Tiden, dens Kræfter, og at jeg ingen Medarbeider faaer, saa ska jeg visselig ikke forgjeves søge Belærelse. For at bestyrke mig denne Tanke, vil jeg nu med et Par Ord omtale Tidens philosophiske Dygtighed.

Den hegelske Philosophie har nu blomstret i flere Aar he hjemme. Naar nu denne Philosophie efter at have forklaret Alt gjør et Skridt videre og forklarer sig selv, hvilken skjøn Udsigt Maaskee er det ikke lykkedes mig, at udtrykke mig ganske klart Dette skal jeg bestræbe mig for, og troer mig ogsaa nogenlund istand dertil; thi min Uforstandighed er ikke identisk med et taaget Ahnen. Der er een Ting, jeg veed med temmelig Bestemthed, det er, hvad jeg ikke forstaaer; der er een Ting, jeg begjære af min Samtid, det er en Forklaring. Jeg negter altsaa ikke, a Hegel har forklaret Alt, det overlader jeg til de stærke Aander der tillige forklare det Manglende. Jeg holder mig ved Jorden o siger: jeg har ikke forstaaet Hegels Forklaring. Heraf gjør je igjen ingen anden Slutning end den, at jeg ikke har forstaaet ham At slutte Mere overlader jeg til de Magthavere, der i deres Personlighed finde en Bemyndigelse dertil. Jeg holder mig ved Jorden jeg slaaer over i en anden Toneart, jeg beder, jeg beder om en Forklaring; en Forklaring vel at mærke, som jeg kan forstaae; th det hjalp mig lidet, om der kom en Forklaring, der forklarede Al i Hegel, men saaledes, at jeg ikke kunne forstaae det. Man giv mig Forklaringen, jeg tager den *à tout prix*, man henkaste den ti mig med et Skuldertræk, jeg skal dog takke for den. Da vi nu have mange Philosopher her hjemme, der med Iver og Held hav omfattet denne Philosophie, saa fremgaaer deraf en glædelig Forventning for mig om den forønskede Belærelse.

Skulde der desuagtet blive en Vanskelighed tilbage, saa er de min Trøst, at der i mit Fødeland ogsaa er Philosopher, der er komne ud over Hegel. Saasnart disse ved en lille telegraphisk Efterretning forklare, hvor de ere komne hen, saa staaer min Tillid urokkelig til dem. Dersom jeg maatte gjøre en Bøn, da vild jeg bede, at denne Efterretning bliver i Form af en kategorisk Bestemmelse, for at den om muligt kan blive forstaaelig for mig thi den almindelige Forklaring: jeg er kommen ud over Hegel e meget for almindelig, til at jeg formaaer at knytte en Tanke ti den; og den nærmere Bestemmelse som et Familie- og Døbe-Navn indeholder, danner en saa forfærdelig Modsætning til hiin Almindelighed, at Alt forvirres for mig. Paa dette Punkt vil jeg stra tilstaae, at der har været mig adskillige Phænomener aldeles ufor-

larlige. Jeg har læst philosophiske Opsatser, i hvilke hver Tanke, vert Udtryk næsten var af Hegel. Efterat have læst dem igjenem, har jeg tænkt: hvo er nu egentlig Forfatteren. Hegel, har g da sagt til mig selv, er Forfatteren, den, der har skrevet Opatsen, er hans Referent og som saadan er han paalidelig og nøigtig. Dette kunde jeg forstaae. Dog see! saaledes forholdt det ig ikke, Forfatteren var en Mand, der var kommen ud over Hegel. Ier stod min Forstand stille, Forfatteren siger: jeg er kommen d over Hegel; hvis Artiklen kunde tale, saa vilde den formodentg sige: hvilken Snak. — Hegel har vidst at redigere hele den yere Philosophie saaledes, at det seer ud som afsluttede han Alt, g alt Foregaaende tenderede til ham. En Anden giver nu en gnende Fremstilling, en Fremstilling der paa et Haar er uadkillelig fra Hegels, der altsaa paa ethvert Punkt er gjennemtrængt f denne finale Tanke, og derpaa tilføier man en Slutnings Paraaph, i hvilken man bevidner, at man er kommen ud over Hegel. Ier staaer atter min Forstand stille, og dog hvad er det Hele, jeg ehøver? En Ubetydelighed; to Ord er nok, en lille bitte kategoisk Bestemmelse betræffende Forholdet til Hegel.

Min videnskabelige Forventning er da, at det maa lykkes mig rods min Dumhed at blive klog paa Philosophie. Skeer dette, da r der Ingen, der har Grund til Klage. Jeg ikke, jeg vil prise mig or det lykkeligste af alle Mennesker; thi jo længere man har æret fra at turde haabe, desto taknemligere vil man være, jeg kal aldrig glemme alle mine Velgjørere DHrr. Subscribenter og lle de ædle Mennesker, ved hvis Hjælp jeg drev det til en lykkeig Opkomst i Philosophien. Philosophien kan heller ikke have rund til Klage, den vil glæde sig ved, at blive forstaaeligere for lere og Flere.

Dog der kan jo ogsaa skee noget Andet; jeg kan blive erklæet for at være saa dum, at Philosophien ikke engang kan indlade ig med mig. »I saa Fald er jo Alt tabt, Tidsskriftet maae gaae nd.« Ingenlunde! Hvor dum jeg end er, kan jeg dog indsee, at let er umuligt for Philosophien at svare saa uphilosophisk. At vare, at jeg er saa dum, at man ikke kan indlade sig med mig, er

---

en Slutnings Paragraph] J. L. Heibergs Afhandling »Det logiske System« Perseus Nr. 2, 1838) ender (S. 44) saaledes: § 23. Excursorisk kan endnu benærkes . . . ., hvorvidt den hidtil givne Fremstilling er forskjellig fra den hegelske osv. S. 5 tales der om den Hegelske Fremstillings »Ufuldkommenheder i Detaillen«, og Sibbern fremhæver i sin Anmeldelse af Perseus Nr. 1 (Maanedsskrift for Litteratur XIX, 1838, S. 292), at Heiberg begynder »at gaae ud over Hegel«.

at bestemme mig altfor ubestemt, til at det kan sømme sig for Philosophien. Kan Philosophien ikke bestemme mig nøiere, da skjønner jeg ikke rettere end, at dens Stilling ikke bliver mindre ubehagelig end min, og at vi tiltrods for vor store Forskjellighed faae et Fælledsskab. Jeg er saa dum, at Philosophien ikke kan blive mig forstaaelig, Modsætningen hertil er, at Philosophien er saa klog, at den ikke kan fatte min Dumhed. Disse Modsætninger medieres i en høiere Eenhed ɔ: i en fælleds Dumhed. Besynderligt nok, saa slipper jeg dog med. Eller er det ikke saaledes, lærer Philosophien ikke, at naar det Uendelige tænkes udenfor det Endelige, saa blive begge Endeligheder? Gjentages det ikke atter og atter: *veritas est index sui et falsi?* Naar da Philosophien udelukker Noget, da endeliggjør den sig selv. For at forhindre dette, maa den vel være villig til at forklare sig lidt nøiere om min Dumhed, hvori den bestaaer. At jeg hidtil ikke har forstaaet Philosophien, det kan jo dog ikke være til Hinder for at komme dertil, da det jo snarere vilde være en Hindring, dersom jeg havde forstaaet den. Min Dumhed maa da betegne, at jeg mangler Mulighed, eller være Udtryk for Umuligheden; thi ellers kunde jo min Dumhed være en uendelig fjern Approximations-Bestemmelse til Philosophien. Min Dumhed maa da være den Grændse, der begrændser mig og derved udelukker mig fra Philosophien. Antages dette, da bliver der bestandig en Vanskelighed tilbage, idet man ved at bestemme min Grændse negativt, dog bestemmer mig i Continuitet med det Andet. Saa bliver jeg da en uendelig, uendelig, uendelig lille Stykke af en Philosoph, men jeg kommer dog med. Jeg hører til den chaotiske Masse, i hvilken de »Dannede som Intelligentspunkter og Sjæle« udøve deres organiserende Virkning, ved Hjælp af dem slipper jeg da med ind i Philosophien. Dette er nu let nok sagt, men ikke saa let at forstaae; idetmindste maa man hjælpe mig med en lille Mellembestemmelse, om hvorledes den, der er for dum til at forstaae Philosophien, forholder sig til den Dannede, igjennem hvem han participerer i den almindelige Forstaaen af Philosophien; om det er ved at forstaae den Dannede, eller ved at misforstaae ham; om han, idet han forstaaer den Dannede, forstaaer det Samme som den Dannede forstaaer, thi da forstaaer han jo selv Philosophien; eller han forstaaer

---

veritas est osv.: Sandheden angiver sig selv og det falske. Sml. Spinoza, Ethices pars II propos. XLIII Schol.: sicut lux se ipsam et tenebras manifestat, sic veritas norma sui et falsi est.

noget Andet, og da synes det ikke ganske rigtigt at sige om ham, at han ved den Dannede participerer i den almindelige Forstaaen.

Men maaskee har det en anden Grund, at Philosophien ikke kan indlade sig med mig, maaskee er Forklaringen af min Dumhed den samme, som Forklaringen om Philosophien, saaledes, at den, der ikke kan forstaae Philosophien, han kan heller ikke forstaae Forklaringen om, hvorfor han ikke kan forstaae den. Forholder dette sig saaledes, da maa jeg spørge, hvilken Indflydelse denne Dumhed har paa min menneskelige Existents som saadan; om jeg ved den ophører at være et Menneske; eller om jeg, uagtet den, endnu er i Besiddelse af det, der hører et Menneske væsentligt til for at være et Menneske, det hvorved han væsentlig er Menneske. Jeg maa fremdeles spørge, om jeg tiltrods for denne min Dumhed kan blive salig ligesom andre Mennesker. Hvis saa er, da spørges, hvorved jeg da tør haabe at blive det. Om det er ved Philosophien? Om den maaskee har den mærkværdige Egenskab, at den gjør Alle salige, baade dem, der forstaae den, og dem, der ikke forstaae den? Hvis dette benegtes; om det da er ved min Dumhed? Dette synes ikke rimeligt, da den netop er min Usalighed. Hvorved tør jeg da haabe at blive salig? Naar her nu nævnes noget Andet, da spørges, om dette gjør mig salig efter min Tilfældighed ɔ: efter min Dumhed; thi denne var jo det Tilfældige hos mig og hører ikke Menneskenaturen væsentlig til. Bejaes dette, saa spørges, om jeg da ikke bliver salig saaledes som andre Mennesker, men kun saaledes som dumme Mennesker blive det. Bejaes dette, saa spørges, hvorledes jeg kan blive salig ved at blive salig efter min Tilfældighed, da jeg jo i saa Fald maa komme i Modsigelse med det Væsentlige i mig; men en saadan Modsigelse er jo Usalighed. Svares hertil, at min Dumhed er det Væsentlige i mig, saa har jeg ophørt at være et Menneske, hvilket blev benegtet i det Foregaaende. Bliver jeg derimod salig efter det Væsentlige i mig, og dette igjen er det for Menneske-Naturen Væsentlige, saa maa jo det Samme, som gjør mig salig, ogsaa kunne gjøre alle andre Mennesker salige, ja alene gjøre dem salige; thi kun den, der bliver salig efter det Væsentlige, kun han bliver salig. Maaskee er dette ikke mere hvad det var i gamle Dage; thi i gamle Dage var det godt Philosophie at sige: *inter accidentia sola,*

---

inter accidentia osv.] mellem Accidenserne alene, men ikke mellem de substantielle Former hos Individer af samme Art gives der et Mere og et Mindre —

non autem inter formas substantiales individuorum ejusdem speciei plus et minus reperitur. Naar da Philosophen bliver salig ved sin Philosophie, saa er dette en tilfældig Salighed. Saa er der da noget Høiere end Philosophie. Det er høiere derved, at det tager mig og lignende Stympere med. Forholder det sig saaledes, saa spørges, om man da vil vedblive at kalde Philosophien det Absolute? Men er den ikke det Absolute, da maa den vide at gjøre Rede for sin Grændse. Hvis jeg vilde være Digter, da vilde vel Æsthetikeren belære mig om, hvilke Egenskaber der udfordres dertil. Jeg vilde da indsee, at jeg ikke var Digter og vide at finde mig i min Skjebne. Naar Poesien derimod vilde fordre at være det Absolute, saa tør den ikke udelukke mig; thi det Absolute kan ikke være Andet end hvad der er fælleds for Alle.

Jeg skjønner da ikke, at det blev nødvendigt at lade mit Tidsskrift gaae ind. Jeg er desto værre noget tungnem, og her er Meget at lære. Mit Tidsskrift kunde da vel bestaae, om min Forventning end ikke blev opfyldt ganske efter Ønske.

Dog der kunde jo ogsaa skee noget Andet; jeg kunde blive erklæret for uskikket til, at man kunde indlade sig med mig, »dog ikke saa meget formedelst min Dumhed, som paa Grund af en borneret Trods.« »I saa Fald var jo Alt tabt. Subscribenterne vilde vel falde fra, da jeg befandtes at være en uværdig Trængende, Tidsskriftet maatte gaae ind.« Det var i Sandhed tungt, især naar jeg betænker den Tort, der vederfores mig. Imidlertid skjønner jeg dog ikke rettere, end at efter Sandsynlighed Subscribenterne vilde have lidt Taalmodighed med mig, indtil Philosophien havde forklaret sig lidt nærmere. Philosophien eier jo Sandheden, men Sandheden er og bliver dog vel den stærkeste. hvorledes er det da muligt, at en borneret Trods skulde være istand til at staae den imod. Udfaldet vilde da være utvivlsomt, med mindre den Trodsige var i Besiddelse af en næsten dæmonisk Magt, og dette kan da vel ikke være Tilfældet med mig, eller han var klog nok til at skjule sin Trodsighed, klog nok til ikke at udsætte sig for at blive tilintetgjort af Sandheden. Dette er jeg saa langt fra, at jeg tvertimod ønsker min Tilintetgjørelse, fordi jeg veed, at denne er Betingelsen for, »at jeg kan staae op til en fuld-

---

en Sætning af den scholastiske Logik. Med andre Ord er den udtalt f. Ex. i Beckmanns Institutiones logicae (Jena 1672) S. 117. »at jeg kan staae op« osv.] i Manuscriptet er her tilføjet »cfr. Perseus's Fortale«, saa der maa sigtes til Perseus Nr. 1 S. XIV: Vel betyder Perseus paa Dansk: Ødelæggeren; men hans Ødelæggen var ikke Tidens og Dødens absolut negative, men den heroiske, hvoraf en ny og ædlere Tilstand fremgaaer.

kommen Existents.« Vilde man desuagtet vedblive at give min bornerede Trods Skylden for, at man ikke kunde indlade sig med mig, saa maatte dog vel Philosophien, for at tale som det sømmer sig en Videnskab og ikke snakke som det kan ventes af en Spidsborger, nærmere bestemme Beskaffenheden af den bornerede Trods, der gjør Meddelelse umulig. Jeg maatte da spørge, om denne Trods er identisk med Dumhed, om Dumheden har sin Grund i Trodsen eller Trodsen i Dumheden? Ere de identiske, saa er Sagen ført tilbage paa det Punkt, vi nys forlod. Ere de forskjellige, saa maatte jeg spørge, hvorledes? og i hvilket Forhold? Tiltager Forskjelligheden i Forholdet efter Loven for Udviklingen, saaledes at i samme Grad som Dumheden forsvinder, i samme Grad ophører Trodsen; eller staae de i et omvendt Forhold, saaledes, at naar Dumheden er bleven forvandlet til Viisdom, da har Trodsen potenseret sig til sit Høieste? Jeg maatte fremdeles spørge, om hvorledes de da paa dette Punkt forholdt sig til hinanden; om det er muligt for Trodsen at bevare sig eller den maa segne under Viisdommens Nødvendighed. Hvis det første er Tilfældet, da spørges, om jeg da tiltrods for min Trods kan naae Viisdommen; naar det andet er Tilfældet, saa spørges, om jeg tiltrods for min Viisdom kan vedblive at trodse. Er det første Tilfældet, saa maa det jo være en let Sag for Philosophien at bringe mig til Viisdommen, idet det indsees, at Viisdommen har i sig en Nødvendighed, der er høiere end Villiens Trods. Er det Andet Tilfældet, saa er der jo en høiere Magt end Erkjendelsen, en høiere Magt end Erkjendelsens Nødvendighed. I saa Fald spørges, hvilken denne Magt er, og hvorledes den forholder sig til Erkjendelsen; der spørges, om denne Magt ikke kan blive Gjenstand for en videnskabelig Behandling; om hvad den Videnskab hedder, der behandler denne Sag; om dens Forhold til Erkjendelsens Videnskab; om den ved at blive en Videnskab ikke bliver Gjenstanden for Erkjendelsen; om hvilket Forhold Erkjendelsen nu indtager i Forhold til denne Magt, der viste sig at være høiere end Erkjendelsen; om den selv maa være behjælpelig, for at Erkjendelsen skal kunne forstaae den; om det blot er i dette Tilfælde, at Erkjendelsen behøver dens Assistance, eller det altid er saa; om der dog ikke gives en Undtagelse, og hvilken denne er; om det ikke er af Vigtighed, at dette erkjendes, førend man begynder at erkjende noget Andet; hvad det er for en Undtagelse, og hvad der af denne Omstændighed fremgaaer med Hensyn til hiin Erkjendens Beskaffenhed; hvilken Erkjenden det da er, Trodsen ikke formaaer at gjøre Modstand; om al Erkjenden er nødvendig Erkjenden; eller om al

Erkjenden i lige Grad baade er fri og nødvendig; er dette Tilfældet, saa formaaer denne Magt at udelukke mig fra al Erkjenden, er det ikke Tilfældet, saa formaaer den kun at udelukke mig fra en vis Art af Erkjenden; om den Art af Erkjenden, fra hvilken den formaaer at udelukke mig, paa Grund heraf er høiere, eller om den anden Art af Erkjenden af den modsatte Grund er høiere; er dette Tilfældet, saa er Philosophien jo ikke det Høieste, men kun, selv paa sit Høieste nemlig i den sidste Art af Erkjenden, en Viden om det Høieste?

Jeg skjønner ikke, at det blev nødvendigt at lade mit Tidsskrift gaae ind. Jeg er desto værre noget tungnem, og her er Meget at lære. Mit Tidsskrift kunde da vel bestaae, om min Forventning end ikke blev opfyldt ganske efter Ønske.

Dog endnu eet Tilfælde vil jeg tænke mig, at Philosophien selv nedlod sig til at tale til mig. Jeg veed ikke, om jeg skal forestille mig den som en Mand eller som en Qvinde, derfor troer jeg det er bedst, at tænke mig den som en usynlig Røst, der lyder til Een, som var det fra Eens Indre, uagtet det er fra Skyerne, som taler saa menneskeligt til Een, uagtet dens Tale er guddommelig, saa mildt og venligt, at det er en Vellyst at høre paa den, thi Philosophien er altid venlig, det er kun Philosopherne, der ere »böse.« Omtrent saaledes talede den til mig: »Du er i en Misforstaaelse, Dig er det ikke forundt at forstaae mig; dog derfor bør Du ikke vredes paa mig, thi jeg er ikke den, som skaber Mennesket; Du formaaer ikke at fatte mig. Dette siger jeg ikke for at krænke Dig, selv om Du var det eneste Menneske, der var for indskrænket dertil, mit stille, fredelige, salige Liv krænker Ingen; men Du er ikke den Eneste; hvad der gjælder om Dig, det gjælder om mange Andre, ja det gjælder om Mængden af Mennesker, hvilken Du tilhører. Jeg er kun for de Udvalgte, for dem, der tidlig bleve mærkede i deres Vugge; og for at disse skal tilhøre mig, fordres der Tid og Flid og Leilighed, begeistret Kjærlighed, Høimodighed til at vove at elske haabløst, Forsagelse af Meget, som andre Mennesker ansee for skjønt, og som ogsaa saaledes er det. Den, hos hvem jeg finder dette, ham lønner jeg ogsaa med Ideens Kys, jeg gjør Begrebets Omfavnelse frugtbar for ham; jeg viser ham, hvad det jordiske Øie ønsker, at see Græsset groe, det viser jeg ham i en langt høiere Verden, der lader jeg ham forstaae og see, hvorledes Tankerne groe i hinanden fyldigere og fyldigere; hvad der er adsplittet i Sprogenes Mangfoldighed, hvad der overalt er tilstede i den Eenfoldigstes som i den Kløgtigstes Tale, det er samlet her og voxer sin stille Væxt. For Dig kan jeg ikke vise mig, af

Dig kan jeg ikke elskes, troe ikke, at det er fordi jeg er for stolt, Nei! men mit Væsen fører det saaledes med sig. Farvel! Fordre ikke det Umulige; priis Guderne for, at jeg er til; thi om Du end ikke fatter mit Væsen, der er dog de, der fatte det; glæd Dig da over, at de Lykkelige blive lykkelige, gjør det og Du vil ikke fortryde det.« Saaledes fornam jeg dens Tale. Derpaa gjensvarede jeg, idet jeg af Ærbødighed for dens ophøiede Væsen søgte at føie mine Ord saa godt som muligt, saaledes: »Hvert Ord, Du haver talet, ophøiede Væsen, har jeg fuldeligen forstaaet, om jeg end tillige med Smerte har fattet, at jeg ikke var blandt de Lykkeliges Tal. Hvert Ord i Din Formaning har trængt helbredende ind i min Sjæl, efter først at have udryddet min tidligere Taabelighed; idet Du talte, blev mit Hjerte, der havde været sygt og mismodigt, atter sundt og glad, og idet Du talte om Din Forstaaelse med de Elskende, da var det som jeg førtes bort fra Verdens Larm, som var jeg kommen til et eensomt Sted, hvorhen Du altid vinker Dine Dyrkere. Vel indseer jeg, at det var ikke Stedet for mig; men at det maatte være herligt, at kunne komme derhen, glædeligt at bidrage til at frede om Philosophiens stille Bolig, at ikke Verdens Larm og Møie skulde naae forstyrrende derhen; at det maatte være en skjøn Belønning herfor at see de Udvalgte straale i Din Herligheds Afglands. Og dette tillod Du jo Enhver, ogsaa mig, at bidrage Sit til. Var det ikke saaledes? O! men hvis det er saa, hvorfor taaler Du da, hvad der er skeet i disse sidste Dage! Hvorfor udsender Du ikke en af Dine Elskere, der ikke blot har Tanker i Panden, men Vrede i hans Næsebor, til at fortære de hykkelske Tilbedere, der vanhellige Dit rene Væsen, der ængste os Svage, ved at ville gjøre det til en Nødvendighed for os at forstaae Dig; thi dette maa Du ikke troe om mig, at jeg af mig selv er falden paa Sligt; det var Andres Tale og Exempel, der forførte mig. Da vil Forvirringen ophøre, de Udvalgte ville følge Dig, og vi Andre ikke for meget sørge over, at vi bleve udelukkede; thi ikke sandt, dette tør jeg troe, at Tilværelsens Forskjellighed har sin dybeste Grund i en Eenhed i det Absolute, at Muligheden af at lade denne Eenhed komme tilsyne ikke er negtet noget Menneske, at denne Tilværelse netop ved denne Mulighed tyder hen paa en fuldkomnere, hvor Eenheden vil fuldelig gjennemtrænge Enhver, og ikke som i denne Verden betinges ved Forskjelligheden; thi vel indseer jeg

---

Vrede i hans Næsebor] det hebraiske Ord, der f. Ex. i Jobs Bog 4, 9 (»Vredes Aand«) gjengives ved »Vrede«, betyder egenligt »Næse«.

Forskjellighedens Fuldkommenhed eller Ufuldkommenhed, dette indseer jeg med Smerte, den Lykkelige med Glæde; men jeg fatter ikke, at Forskjelligheden er Tilværelsens Fuldkommenhed, jeg troer, og ikke sandt, jeg tør troe, at den fuldkomne Tilværelse vil gjøre Enhver til Alt og Alle til lige Meget. Dette vil Du jo ikke negte, Du, der skjøndt af guddommelig Oprindelse, dog er saa menneskelig; og er det at være menneskelig noget Andet end at troe dette? Dette vil Du jo ikke negte, for ikke at gjøre Menneskeheden ulykkelig: Dine Elskere derved, at de alene bleve lykkelige; os Andre derved, at vi ikke bleve Dine Elskere.«

Dersom dette skete, dersom Philosophien i sin ophøiede Simpelhed tiltalte mig saaledes, da kunde det synes bedst for mig jo før jo hellere at høre op. At vedblive desuagtet at bestorme Philosophien med mine Bønner, det var umandigt; men uagtet jeg, som jeg allerede tidligere havde opgivet Prætensionen paa at være Philosoph, nu ogsaa havde opgivet Haabet om at blive det, saa blev der jo dog, da Fleertallet af Mennesker bleve udelukkede fra Philosophien, en Mangfoldighed af Overveielser, der maatte interessere dem. Mit Tidsskrift er betitlet: philosophiske Overveielser. Overveielser kunde jeg nu dog vel gjerne anstille uden at være Philosoph; maaskee kunde jeg endog desuagtet kalde dem: philosophiske Overveielser, da der jo bestandig maa blive et *confinium* mellem Philosophien og den Lære, i hvilken vi Andre søge Tilhold, og i denne Henseende kunde jo Philosophien være os behjælpelig, om ikke ved Andet, saa ved at støde fra.

Om der nu i vor Tid er Sandsynlighed for, at Philosophien vil forklare sig paa den Maade eller paa en, om end bedre, dog lignende Maade, det veed jeg ikke; den Tid den Sorg. Vedbliver den derimod at blive gaadefuldere og gaadefuldere, vanskeligere og vanskeligere i sit Udtryk, vedbliver den ad den Vei at ville opnaae sit skjønne Maal at blive forstaaelig for Alle, saa kan maaskee min skjønne Forventning blive opfyldt, mit *pium desiderium*, at vorde Philosoph. Jeg henvender mig da trøstig til min Samtid. Jeg har ikke tvivlet om Alt, jeg henvender mig til Mænd, der have tvivlet om Alt. Hvilket skjønt Haab! Have de fundet Vished om Alt? Jeg veed det ikke; men paa nogle Punkter maae de dog vel have fundet den. Lad der ogsaa være noget Overdrevent i den

---

philosophiske Overveielser: et saadant Skrift (i Hefter) havde S. K. virkeligt tænkt paa at udgive, se Efterl. Pap. 1833—43 S. 327, sml. 1844—46 S. 78 ff.
confinium fælles Grænselinie. *pium desiderium* fromt Ønske.

megen Tale, der høres angaaende Systemet; at der slet ikke skulde være Noget om det, var for frygtelig en Modsigelse, til at mit svage Hoved skulde formaae at tænke den. Bare det nu bliver et oprindelig dansk System, et fuldkomment indenlandsk Produkt, og bare jeg kommer med; om jeg end ikke blev Andet end Iilbud ved det danske System, jeg skal dog være glad og fornøiet.

Saa vil jeg da indtil videre haabe; haabe, at min skjønne Forventning bliver opfyldt. Til den Ende er der endnu kun een Bøn, jeg har til de Mægtige og de gode Mennesker, ved hvis Hjælp det skal skee; at man nemlig viser lidt Skaansel og Overbærelse mod mig. Man misforstaae mig ikke. Ikke er det min Mening, at man skal lade være at tale strængt til mig, at straffe mig, at sætte mig i Skammekrogen. Man bruge ethvert Middel, naar det gjøres fornødent: et lille *pereat,* en lille Subscription af flere Studenter og Candidater, der føle sig opfordrede til at oprøres ved min Dumhed. — Det gyser i mig, men min Iver for at komme med er saa stor, at jeg vil udholde Alt. Hvad jeg derimod mener, er, at man forsmaae enhver tilfældig Seier, forskaane mig for enhver unødvendig Ydmygelse, begge Dele, fordi de ikke gavne mig i Hovedsagen. Man forfærde mig ikke med Auctoriteter; thi det gavner jo ikke mig, at Andre have sagt eller forstaaet, hvad jeg ikke kan forstaae. Man have mig ikke til Bedste. Jeg vil anføre et Exempel. For at forhjælpe mig til en bedre Indsigt, producerer Een af mine Velgjørere en Forklaring af Aristoteles. Det lykkes mig virkelig at forstaae den; jeg er allerede ganske glad derover; men see! en saadan Forklaring findes slet ikke hos Aristoteles, min Velgjører vilde blot forsøge, om han kunde faae mig til at troe, at Aristoteles skulde have sagt noget Saadant. I og for sig er det nu vel aldeles ligegyldigt; thi saafremt Forklaringen virkelig forklarer Noget, er det jo ligegyldigt, om den kommer fra Aristoteles eller fra en Tjenestepige; men for Folkesnaks Skyld og for ikke at svække min Tillid til mine Veiledere, ønskede jeg dog, at man lod det være, naar det ikke gjordes absolut nødvendigt. Dog

---

pereat (lad ham omkomme) ned med ham. en Forklaring af Aristoteles] af Efterl. Pap. 1844–46 S. 40 (sml. S. 47) ses det, at der hermed sigtes til Heibergs Udtalelse om »Gjentagelsen« i Urania 1844 S. 98 (Pros. Skr. IX S. 70 ff.), hvor det bebrejdes S. K., at han ikke har »skjelnet mellem den væsenligt forskjellige Betydning, som Gjentagelsen har i den naturlige og i den aandelige Sphære« og »har udstrakt Begrebets Gyldighed udenfor dets retmæssige Grænser«, medens han fornemmelig har »havt Naturens Categorier for Øie« og anvender det »paa et naturphilosophisk Begreb, nemlig Bevægelsen«.

hvad skulde vel bevæge dem til at gjøre det? En Seier over min Uvidenhed, det var dog for fattig en Seier; en Triumph over min Ubelæsthed, det var jo næsten som en Spot over den Triumpherende! Det var jo som om en Lærer vilde rivalisere med sin Discipel.

I det Foregaaende har jeg stræbt at anbefale mit Foretagende paa bedste Maade; jeg har ikke ladet det mangle paa *captatio benevolentiæ* til Høire og Venstre: jeg har gjort hvad der stod i min Magt for at forvandle ethvert følende Menneske til min Velgjører: til min Subscribent, min Lærer, min Veileder. Jeg har intet Videre at tilføie, end at jeg haaber at have gjort det Fornødne. I Tidsskriftet selv tør jeg ikke give mine hjertelige Udgydelser en Plads, der gaaer jeg mit skjæve Skud hen ad Tankens Vei

Død for de mange Forhold her paa Jorden,
De mangehaande, mangeslags,
De ordensfestlige, de dagligdags.

Cfr. Baggesen S. V. 6te B. *p.* 143.

---

captatio benevolentiæ Stræben efter at sikre sig (Læserens eller Tilhorerens) Velvillie. **Baggesen** »Min Gienganger-Spøg eller den søde Kniv«. Den citerede Udgave er: J. B.'s danske Værker. Udgivne af Forfatterens Sønner og C. I. Boye, Kbhvn. 1827 ff.

Efterskrift.

Det behøves vel neppe at siges, at denne Morskabslæsning umueligen, det er: uden at alle Erfaringer og Begreber omstødes, vil kunne begynde Strid og Trætte; thi Forord bryder jo ingen Trætte, og Den, der slaaer igjen, begynder Striden, — Striden, ikke med »Forordene,« men med alle Erfaringer og Begreber.

